શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રણીત

તત્ત્વજ્ઞાન

પ્રકાશક,

શા સોજપાળ કેશવજી

ઠે નરશી નાથા ચેરીટી ધર્મશાળા

પાલીતાણા.

મળવાનું ઠેકાણું:—
છોટાલાલભાઈ જમનદાસ
માણેક નર પીંજાગની મેડી ઉપર
(ઝાનાવા) સાગના

વિ સંવત ૨૦૦૦   પ્રત ૧૦૦૦   મો ૧-૪-૦

મુ.
અમરચંદ બેચરદાસ મહેતા
શ્રી બહાદુરસિંહજી પ્રિ. પ્રેસ
પાલીતાણા

ॐ

અહો સત્પુરુષના વચનામૃત,
મુદ્રા અને સત્સમાગમ

સુષુપ્ત ચેતનને જાગ્રત કરનાર, પડતી વૃત્તિને સ્થિર રાખનાર, દર્શન માત્રથી પણ નિર્દોષ અપૂર્વ સ્વભાવને પ્રેરક, સ્વરૂપ પ્રતીતિ, અપ્રમત્ત સંયમ અને પૂર્ણ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સ્વભાવના કારણભૂત—છેલ્લે અયોગી સ્વભાવ પ્રગટ કરી અનંત અવ્યાબાધ સ્વરૂપમાં સ્થિતિ કરાવનાર ત્રિકાળ જયવંત વર્તો

ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ ॥

"શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર."

ધન્યવાદ અને આભાર.

આ પુસ્તકના પ્ર...
ઉદાર ગૃહસ્થોએ આપી ... અમને જે
તેમના મુબારક નામો ... આપી છે.
છીએ. ... આપીએ

૩૦૦) કચ્છ દુર્ગાપુર નિ...
રવજી ઘેલાભાઈના ... વીરજી તથા
ઇના સ્મરણાર્થે ... શ્રી દેમીબા

૧૦૦) કચ્છ દુર્ગાપુર નિ...
ગણુશીના ધમ ... પ્રેમજીભાઈ
... તરફથી

૧૦૦) આત્મજ્યોતિ

૭૫) મારવાડી
સુપુત્ર મોહનલાલ

૫૦) ધાગધ્રા નિવાસી કેશવલાલ મહાદેવ તરફથી

૨૦૦) એક આત્માર્થી ગૃહસ્થ તરફથી

૧૦૦) કચ્છ કોડાય નિવાસી સ્વ૦ દેશાભાઈ હીરજીના સ્મરણાર્થે

૫૦) કચ્છ કોડાય નિવાસી ... શા કરમશી હીરજીના સ્મરણાર્થે

[illegible]

અનુક્રમણિકા

ગદ્ય વિભાગ —

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રણીત

તત્ત્વજ્ઞાન

માથી

(૧)

પુષ્પમાળા.

ૐ સત્

૧ રાત્રિ વ્યતિક્રમી ગઈ, પ્રભાત થયો, નિદ્રાથી મુક્ત થયા ભાવનિદ્રા ટાળવાનો પ્રયત્ન કરજો

૨ વ્યતીત રાત્રિ અને ગઈ જીંદગી પર દૃષ્ટિ ફેરવી જાઓ

૩ સફળ થયેલા વખતને માટે આનંદ માનો, અને આજનો દિવસ પણ સફળ કરો નિષ્ફળ થયેલા દિવસને માટે પશ્ચાત્તાપ કરી નિષ્ફળતા વિસ્મૃત કરો

૪ ક્ષણ ક્ષણ જતાં અનંતકાળ વ્યતીત થયો છતાં સિદ્ધિ થઈ નહીં

૫ મનુષ્યજન્ય એકે બનાવ તારાથી જો ન બન્યો હોય તો ફરી ફરીને શરમા

૬ અઘટિત કૃત્યો થયા હોય તો શરમાઈને મન, વચન કાયાના યોગથી તે ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા લે

૭ જો તું સ્વતંત્ર હોય તો સંસાર-સમાગમે તારા આજના દિવસના નીચે પ્રમાણે ભાગ પાડ

૧ પ્રહર-ભક્તિકર્તવ્ય
૧ પ્રહર-ધર્મકર્તવ્ય
૧ પ્રહર-આહારપ્રયોજન
૧ પ્રહર-વિદ્યાપ્રયોજન
૨ પ્રહર-નિદ્રા

૭ અહર-સસારપ્રયોજન

૮

૮ જો તુ ત્યાગી હોય તો ત્વચા વસ્ત્રની વનિતાનુ સ્વરૂપ વિચારીને સમાગ ભણી દૃષ્ટિ કરજે

૯ જો તને ધર્મનુ અસ્તિત્વ અનુકૂળ ન આવતુ હોય તો નીચે કહુ છુ તે વિચારી જજે તુ જે સ્થિતિ ભોગવે છે, તે શા પ્રમાણથી? આવતી કાલની વાત શા માટે જાણી શક્તો નથી? તુ જે ઇચ્છે છે તે શા માટે મળતુ નથી? ચિત્રવિચિત્રતાનુ પ્રયોજન શુ છે?

૧૦ જો તને અસ્તિત્વ પ્રમાણભૂત લાગતુ હોય અને તેના મૂળતત્ત્વની આશકા હોય તો નીચે કહુ છુ

૧૧ સર્વ પ્રાણીમા સમદષ્ટિ,-
૧૨ હિંસા કોઇ પ્રાણીને જીવિતવ્ય રહિત કરવા નહીં, ગજા ઉપરાત તેનાથી કામ લેવુ નહીં
૧૩ હિંસા સત્પુરૂષો જે રસ્તે ચાલ્યા તે
૧૪ મૂળતત્ત્વમા ક્યાય ભેદ નથી, માત્ર દૃષ્ટિમા ભેદ છે એમ ગણી આશય સમજી પવિત્ર ધર્મમા પ્રવર્તન કરજે
૧૫ તુ ગમે તે ધર્મ માનતો હોય તેનો મને પક્ષપાત નથી, માત્ર કહેવાનુ તાત્પર્ય કે જે રાહથી સમારભગ નાશ થાય તે ભક્તિ, તે ધર્મ અને તે સદાચારને તુ સેવજે
૧૬ ગમે તેટલો પરતત્ર હો તોપણ મનથી પવિત્રતાને વિસ્મરણ કર્યા વગર આજનો દિવસ રમણીય કરજે
૧૭ આજે જો તુ દુષ્કૃતમા દોરાતો હો તો મરણને સ્મર

૧૮ તારા દુખ સુખના બનાવોની નોધ આજે કોઈને દુખ આપવા તત્પર થાયતો સંભાળીજા

૧૯ રાજા હો કે રંક હો—ગમે તે હો પરન્તુ આ વિચાર વિચારી સદાચાર ભણી આવજો કે માત્ર આ કાયાના પુદ્ગળ થોડા વખતને માટે સાડાત્રણ હાથ ભૂમિ માગનાર છે

૨૦ તું ગજા હો તો ફીકર નહીં, પણ પ્રમાદ ન કર, કારણ નીચમા નીચ, અધમમા અધમ વ્યભિચારનો, ગર્ભપાતનો, નિર્વંશનો, ચંડાલનો કસાઈનો અને વેશ્યાનો, એવો કણ તુ ખાય છે તો પછી?

૨૧ પ્રજાના દુખ, અન્યાય, કર એને તપાસી જઈ આજે ઓછા કર તુ પણ હે રાજા! કાળને ઘેર આવેલો પરોણો છે

૨૨ વકીલ હોતો એથી અર્ધા વિચારને મનન કરી ૧

૨૩ શ્રીમત હો તો પૈસાના ઉપયોગને વિચારજે.
રળવાનુ કારણ આજે શોધીને કહેજે

૨૪ ધાન્યાદિકમા વ્યાપાર ની થતી અસખ્ય હિંસા
મ ભાગી ન્યાયસપન્ન વ્યાપારમા આજે તારૂ
ચિત્ત ખેચ

૨૫ જો તુ કમાઇ હોય તો તારા જીવના સુખનો
વિચાર કરી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર

૨૬ જો તુ સમજણો બાળક હોય તો વિદ્યા
ભણી અને આજ્ઞા ભણી દૃષ્ટિ કર

૨૭ જો તુ યુવાન હો તો ઉદ્યમ અને બ્રહ્મચર્ય
ભણી દૃષ્ટિ કર

૨૮ જો તુ વૃદ્ધ હોય તો મોત ભણી દૃષ્ટિ કરી
આજના દિવસમા પ્રવેશ કર

૨૯ જો તુ સ્રી હોય તો તારા પતિ પ્રત્યેની
ધર્મકરણીને સભાર,—દોષ થયા હોય તેની

ક્ષમા યાચ અને કુટુંબ ભણી દૃષ્ટિ કર

૩૦ જો તું કવિ હોય તો અસંભવિત પ્રશંસાને સંભારી જઈ આજના દિવસમાં પ્રવેશ કર

૩૧ જો તું કૃપણ હોય તો,—

૩૨ જો તું અલમસ્ત હોય તો નેપોલિયન બોનાપાર્ટને બન્ને સ્થિતિથી સ્મરણ કર

૩૩ ગઈ કાલે કોઈ કૃત્ય અપૂર્ણ રહ્યું હોય તો પૂર્ણ કરવાનો સુવિચાર કરી આજના દિવસમાં પ્રવેશ કર

૩૪ આજે કોઈ કૃત્યનો આરંભ કરવા ધારતો હો તો વિવેકથી સમય, શક્તિ અને પરિણામને વિચારી આજના દિવસમાં પ્રવેશ કર

૩૫ પગ મૂકતાં પાપ છે, જોતાં ઝેર છે, અને માથે મરણ રહ્યું છે, એ વિચારી આજના દિવસમાં પ્રવેશ કર

૩ અધીર કર્મ કરવામા આવે તારે પણ હોય તો રાજપુત્ર હો તો પણ બિક્ષાચારી મા થ કરી આજના દિવ સમા પ્રવેશ કરજે

૩૭ ભાગ્યશાળી હો તો તેના આનદમા બીજાને ભાગ્યશાળી કરજે પરતુ દુર્ભાગ્યશાળી હો તો અન્યનુ બુરૂ કરતા ાકાઈ આજના દિવ સમા પ્રવેશ કરજે

૩૮ ધર્માચાર્ય હો તો તારા અનાચાર ભણી કૃપા દૃષ્ટિ કરી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૩૯ અનુચર હો તો પ્રિયમા પ્રિય એવા શરીરના નિભાવનાર તારા અધિરાજની નિમકહલાલી ઈચ્છી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૪૦ દુરાચારી હો તો આરોગ્યતા, ભય, પરતતતા સ્થિતિ અને સુખ એને વિચારી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૪૧ દુખી હો તો આજીવિકા (આજની) જેટલી આશા રાખી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૪૨ ધર્મકરણીનો અવશ્ય વખત મેળવી આજની વ્યવહારસિદ્ધિમા તુ પ્રવેશ કરજે

૪૩ કદાપિ પ્રથમ પ્રવેશે અનુકૂળતા ન હોય તો પણ રોજ જતા દિવસનુ સ્વરૂપ વિચારી આજે ગમે ત્યારે પણ તે પવિત્ર વસ્તુનુ મનન કરજે

૪૪ આહાર, વિહાર, નિહાર એ સબધીની તારી પ્રક્રિયા તપાસી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૪૫ તુ કારીગર હો તો આળસ અને શક્તિના ગેર ઉપયોગનો વિચાર કરી જઇ આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૪૬ તુ ગમે તે ધધાર્થી હો, પરતુ ઞ

વિકાર્યે અન્યાય સંપન્ન દ્રવ્ય ઉપાર્જન રીશ નક્કી

૪૭ એ સ્મૃતિ ગ્રહણ કર્યા પછી શૌચ ક્રિયા શુધ્ધ થઇ ભગવદ્ભક્તિમા લીન થઈ ક્ષમાપના ચાવ

૪૮ સંસાર પ્રયોજનમા જે તું તારા હિતને અર્થે અમુક સમુદાયનું અહિત કરી નાખતો હો તો અટકજે

૪૯ જીવ્રમીને, કામીને, અનાડીને ઉત્તેજન આપતો હો તો અટકજે

૫૦ ઓછામા ઓછો પણ અર્ધ પ્રહર ધર્મ કર્તવ્ય અને વિદ્યામપત્તિમા ગ્રાહ્ય કરજે

૫૧ જીંદગી ટુકી છે, અને જંજાળ લાબી છે, માટે જંજાળ ટુકી કર તો સુખરૂપે જીંદગી લાબી લાગશે

પર સ્ત્રી, પુત્ર, કુટુબ, લક્ષ્મી ઈત્યાદિ બધા
સુખ તારે ઘેર હોય તો પણ એ સુખમા
ગૌણુતાએ દુ ખ રહ્યુ છે એમ ગણી આજના
દિવસમા પ્રવેશ કર

પ૩ પવિત્રતાનુ મૂળ સદાચાર છે

પ૪ મન દોરંગી થઈ જતુ જાળવવાને,—

પપ વચન શાત, મધુર, કોમળ, સત્ય અને શૌચ
બોલવાની સામાન્ય પ્રતિજ્ઞા લઈ આજના
દિવસમા પ્રવેશ કરજે

પ૬ કાયા મળમૂત્રનુ અસ્તિત્વ છે તે માટે હુ
આ શુ અયોગ્ય પ્રયોજન કરી આનદ માનુ
છુ ? એમ આજે વિચારજે

પ૭ તારે હાથે કોઈની આજીવિકા આજે તૂટવાની
હોય તો,—

પ૮ આહારક્રિયામા હવે તે પ્રવેશ કર્યો મિતા-

હારી અકળાઅ નરોત્તમ આદશાહ ગણાયો

૫૯ જો આજે દિવસે તને સુવાનુ મન થાય તો તે વખતે ઇશ્વરભક્તિપરાયણ કે સત્ શાસ્ત્રનો લાભ લઇ લેજે—

૬૦ હું સમજુ છુ કે એમ થવું દુર્ઘટ છે તો પણ અભ્યાસ સર્વનો ઉપાય છે

૬૧ ચાલુ આવતુ વૈર આજે નિર્મૂળ કરાય તો ઉત્તમ, નહીં તો તેની સાવચેતી રાખજે

૬૨ તેમ નવુ વૈર વધારીશ નહીં કારણ વૈર કરી કેટલા કાળનુ સુખ ભોગવવુ છે ? એ વિચાર તત્ત્વજ્ઞાનીઓ કરે છે

૬૩ મહારભી હિંસાયુક્ત વ્યાપારમા આજે પડવુ પડતુ હોય તો અટકજે

૬૪ બહોળી લક્ષ્મી મળતા છતા આજે અન્યાયથી કોઇનો જીવ જતો હોય તો અટકજે

૬૫ વખત અમૂલ્ય છે,–એ વાત વિચારી આજના દિવસની ૨૧૬૦૦૦ વિપળનો ઉપયોગ કરજે.

૬૬ વાસ્તવિક સુખ માત્ર વિરાગમા છે માટે જનજ મોહિનીથી આજે અભ્યતર મોહિની વધારીશ નહીં

૬૭ નવરાશનો દિવસ હોય તો આગળ કહેલી સ્વતત્રતા પ્રમાણે ચાલજે

૬૮ કોઇ પ્રકારની નિષ્પાપી ગમ્મત કિવા અન્ય કઇ નિષ્પાપી સાધન આજની આનદનીય તાને માટે શોધજે

૬૯ સુયોજક કૃત્ય કરવામા દોરાણુ હોય તો વિલબ કરવાનો આજનો દિવસ નથી, કારણ આજ જેવો મગળદાયક દિવસ બીજો નથી

૭૦ અધિકારિ હો તો પણ પ્રજાહિત ભૂલીશ નહીં, કારણ જેનુ (રાજાનુ) તું લુણ ખાય.

છે તે પણ પ્રજાના માનીતા નોકર છે

૭૧ વ્યવહારિક પ્રયોજનમા પણ ઉપયોગપૂર્વક વિવેકી રહેવાની નતપ્રતિજ્ઞા માની આજના દિવસમા વર્તજે

૭૨ માયમાળ થયા પછી વિશેષ શાન્તિ લેજે

૭૩ આજના દિવસમા આટલી વસ્તુને બાધ ન ગણાય તોજ વાસ્તવિક વિચક્ષણતા ગણાય

૧ આરોગ્યતા	૨ મહત્તા
૩ પવિત્રતા	૪ કરજ

૭૪ જો આજે તારાથી કોઇ મહાન કામ થતુ હોય તો તારા સર્વ સુખનો ભોગ પણ આપી દેજે

૭૫ કરજ એ નીચ રજ (ક+રજ) છે, કરજ એ યમના હાથથી નીપજેલી વસ્તુ છે, (ક+રજ) કર એ રાક્ષસી રાજાનો જુલમી કર ઉઘરા-

વનાર છે એ હોય તો આજે ઉતારજે અને
નવુ કરતા અટકજે

૭૬ દિવસ સબધી કૃત્યનો ગણિત ભાગ હવે
જોઈ જા

૭૭ મવારે સ્મૃતિ આપી છે છતા કઇ અયોગ્ય
થયુ હોય તો પશ્ચાતાપ કર અને શિક્ષા લે

૭૮ કઈ પરોપકાર, દાન, લાભ કે અન્યનુ હિત
કરીને આવ્યો હો તો આનદ માની નિરભિ-
માની રહે

૭૯ જાણુતા અજાણુતા પણ વિપરીત થયુ હોય
તો હવે તે માટે અટકજે

૮૦ વ્યવહારનો નિયમ ગણજે અને નવરાશે
સમારની નિવૃત્તિ શોધજે

૮૧ આજ જેવો ઉત્તમ દિવસ ભોગવ્યો, તેવી
તારી જીદગી ભોગવવાને માટે તુ આન-
દિત થા તો જ આ૦

૮૨ આજ જે પળે તુ મારી કથા મનન કરે છે, તેજ તા૰ આયુષ્ય સમજી સદ્‌વૃત્તિમઃ દોરાજે

૮૩ સત્પુરૂપ વિદ્વરના કહ્યા પ્રમાણે આજે એવું કૃત્ય કરજે કે રાત્રે સુખે સુવાય

૮૪ આજનો દિવસ સોનેરી છે, પવિત્ર છે-કૃત-કૃત્ય થવા રૂપ છે, એમ સત્પુરૂષોએ કહ્યુ છે, માટે માન્ય કર

૮૫ જેમ બને તેમ આજના દિવસ સબધી, સ્વપત્ની સબધી પણ વિષયાસક્ત ઓછો રહેજે

૮૬ આત્મિક અને શારીરિક શક્તિની દિવ્યતાનું તે મૂળ છે, એ જ્ઞાનીઓનુ અનુભવ સિદ્ધ વચન છે

૮૭ તમાકુ સુધવા જેવુ નાનુ વ્યસન પણ હોય

તો આજે પૂર્ણ કર –(०) નવિન વ્યસન કરતા અટક

૮૮ દેશ, કાળ, મિત્ર એ સઘળાનો વિચાર સર્વ મનુષ્યોએ આ પ્રભાતમા સ્વશક્તિસમાન કર્યો ઉચિત છે

૮૯ આજે કેટલા સત્પુરૂષોનો સમાગમ થયો, આજે વાસ્તવિક આનંદ સ્વરૂપ શુ થયુ ? એ ચિંતવન વિરલા પુરૂષો કરે છે

૯૦ આજે તુ ગમે તેવા ભયકર પણ ઉત્તમ કૃત્યમા તત્પર હો તો નાહિમ્મત થઇશ નહીં

૯૧ શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદ કરૂણામય પરમેશ્વરની ભક્તિ એ આજના તારા સત્કૃત્યનુ જીવન છે

૯૨ તારૂ, તારા કુટુબનુ, મિત્રનુ, પુત્રનુ, પત્નિનુ, માતા પિતાનુ, ગુરૂનુ, વિદ્વાનનુ, સત્પુરૂષનુ,

૨૫ વાતચિત કરૂ નહી
૨૬ એકાંતે રહું નહીં
૨૭ સ્તુતિ કરૂ નહી
૨૮ ચિંતવન કરૂ નહીં
૨૯ શૃંગાર વાચુ નહીં
૩૦ વિશેષ સ્વાદ લઉં નહીં
૩૧ સ્વાદિષ્ટ ભોજન લઉં નહીં
૩૨ સુગંધી દ્રવ્ય વાપરૂ નહી
૩૩ સ્નાન મજ્જન કરૂ નહીં
૩૪
૩૫ કામ વિષયને લવિન ભાવે યાચુ નહીં
૩૬ વીર્યનો વ્યાઘાત કરૂ નહીં
૩૭ વધારે જળપાન કરૂ નહી
૩૮ કટાક્ષ દૃષ્ટિથી સ્ત્રીને નિરખુ નહીં
૩૯ સ્ત્રીને વાત કરૂ નહી (સ્ત્રીથી)

૪૦ શૃંગારી વસ્ત્ર નિરખુ નહીં
૪૧ દંપતિ સહવાસ સેવુ નહીં
૪૨ મોહની સ્થાનકમા રહુ નહીં
૪૩ એમ મહા પુરુષોએ પાળવુ હું પાળવા પ્રયત્ની છઉં
૪૪ લોક નિંદાથી ડરૂ નહીં
૪૫ ગન્ય ભયથી ત્રાસુ નહીં
૪૬ અસત્ય ઉપદેશ આપુ નહી
૪૭ ક્રિયા સદોષી કરૂ નહી
૪૮ અહંપદ રાખુ કે ભાખુ નહીં
૪૯ સમ્યક પ્રકારે વિશ્વ ભણી દ્રષ્ટિ કરૂ
૫૦ નિસ્વાર્થપણે વિહાર કરૂ
૫૧ અન્યને મોહની ઉપજાવે એવો દેખાવ કરૂ નહીં
૫૨ ધર્માનુરક્ત દર્શનથી વિચરૂં

૫૩ સર્વ પ્રાણીમા સમભાવ રાખુ
૫૪ ક્રોધી વચન ભાખુ નહીં
૫૫ પાપી વચન ભાખુ નહીં
૫૬ અસત્ય આના ભાખુ નહીં
૫૭ અપથ્ય પ્રતિજ્ઞા આપુ નહીં
૫૮ સૃષ્ટિ સૌંદર્યમા મોહ રાખુ નહીં
૫૯ સુખ દુઃખપર સમભાવ કરૂ
૬૦ રાત્રિ ભોજન કરૂ નહીં
૬૧ જેમાથી નિશો તે લેવુ નહીં
૬૨ પ્રાણીને દુઃખ થાય એવુ મૃષા ભાખુ નહીં
૬૩ અતિથિનુ સન્માન કરૂ
૬૪ પરમાત્માની ભક્તિ કરૂ.
૬૫ પ્રત્યેક સ્વયબુધને ભગવાન માનુ
૬૬ તેને દિન પ્રતિ પૂજુ
૬૭ વિદ્વાનોને સન્માન આપુ

૬૮ વિદ્વાનોથી માયા કરૂ નહીં
૬૯ માયાવિને વિદ્વાન કહુ નહીં
૭૦ કોઈ દર્શનને નિન્દુ નહીં
૭૧ એક પક્ષી મતભેદ બાંધુ નહિ
૭૨ અજ્ઞાન પક્ષને આરાધુ નહીં
૭૩
૭૪ આત્મપ્રશસા ઈચ્છુ નહીં
૭૫ પ્રમાદ કોઈ કૃત્યમા કરૂ નહીં
૭૬ માંસાદિક આહાર કરૂ નહીં
૭૭ તૃષ્ણાને સમાવુ
૭૮ તાપથી મુક્ત થવુ એ મનોજ્ઞતા માનુ.
૭૯ તે મનોરથ પાર પાડવા પરાયણ થવુ
૮૦ યોગવડે હૃદયને શુદ્ધ કરવુ
૮૧ અસત્ય પ્રમાણથી વાત પૂર્તિ કરૂ નહીં.
૮૨ અસભવિત કલ્પના કરૂ નહીં

૮૩ લોક અહિત પ્રણીત કરૂ નહીં
૮૪ નાનીની નિંદા કરૂ નહીં
૮૫ વૈરીના ગુણની પણ સ્તુતિ કરૂ
૮૬ વૈરભાવ કાળથી નાખુ નહીં
૮૭ માતા પિતાને મુક્ત વાટે ચઢાવુ
૮૮ કડી વાટે તેમને બદલો આપુ
૮૯ તેમની મિથ્યા આજ્ઞા માનુ નહીં
૯૦ સ્વસ્ત્રીમા સમભાવથી વર્તું
૯૧
૯૨ ઉતાવળો ચાલુ નહીં
૯૩ જોસભેર ચાલુ નહીં
૯૪ મરોડથી ચાલુ નહીં
૯૫ ઉજ્વળ અભિમાન કરૂ નહીં
૯૬ વસ્ત્રનુ અભિમાન કરૂ નહીં
૯૭ વધારે વાળ રાખુ નહીં

૯૮ ચપોચપ વસ્ત્ર સજુ નહીં
૯૯ અપવિત્ર વસ્ત્ર પહેરૂ નહી
૧૦૦ ઊંનના વસ્ત્ર પહેરવા પ્રયત્ન કરૂ
૧૦૧ રેશમી વસ્ત્રનો ત્યાગ કરૂ
૧૦૨ શાંત ચાલથી ચાલુ
૧૦૩ ખોટો ભપકો કરૂ નહીં
૧૦૪ ઉપદેશકને દ્વેષથી જોઉ નહીં
૧૦૫ દ્વેષ માત્રનો ત્યાગ કરૂ
૧૦૬ રાગ દ્રષ્ટિથી એંઠે વસ્તુ આરાધુ નહીં.
૧૦૭ વૈરીના સત્ય વચનને માન આપુ.
૧૦૮
૧૦૯
૧૧૦
૧૧૧
૧૧૨

૧૧૩
૧૧૪
૧૧૫
૧૧૬
૧૧૭
૧૧૮
૧૧૯
૧૨૦
૧૨૧ અળગણ પાણી પીઉં નહીં
૧૨૨ પાપી જળે નહાઉં નહીં
૧૨૩ વધારે જગ ઢોળુ નહીં
૧૨૪ વનસ્પતિને દુખ આપુ નહીં
૧૨૫ અસ્વચ્છતા રાખુ નહીં
૧૨૬ પોહોરનુ રાધેલુ ભોજન કરૂ નહીં
૧૨૭ રસેંદ્રિયની વૃદ્ધિ કરૂ નહીં

૧૨૮ રોગ વગર ઔષધનુ સેવન કરૂ નહીં
૧૨૯ વિષનુ ઔષધ ખાઉં નહીં
૧૩૦ ખોટી ઉદારતા સેવુ નહીં
૧૩૧ કૃપણ થાઉં નહીં
૧૩૨ આજીવિકા સિવાય કોઈમા માયા કરૂ નહીં
૧૩૩ આજીવિકા માટે ધર્મ બોધુ નહીં
૧૩૪ વખતનો અનુપયોગ કરૂ નહીં
૧૩૫ નિયમ વગર વ્રત સેવુ નહીં
૧૩૬ પ્રતિજ્ઞા વ્રત તોડુ નહીં
૧૩૭ સત્ય વસ્તુનુ ખંડન કરૂ નહીં
૧૩૮ તત્વજ્ઞાનમા શંકિત થાઉં નહીં
૧૩૯ તત્વ આરાધતા લોક નિંદાથી ડરૂ નહીં
૧૪૦ તત્વ આપતા માયા કરૂ નહીં
૧૪૧ સ્વાર્થને ધર્મ ભાખુ નહીં
૧૪૨ ચારે વર્ગાને મંડન કરૂ

૧૪૩ ધમ વડે સ્વાર્થ પેદા કરૂ નહીં
૧૪૪ ધમ વડે અર્થ પેદા કરૂ
૧૪૫ જડતા જોઇને આક્રોશ પામુ નહીં.
૧૪૬ ખેદની સ્મૃતિ માણુ નહીં
૧૪૭ મિથ્યાત્વને વિસર્જન કરૂ
૧૪૮ અસત્યને સત્ય કહુ નહીં
૧૪૯ મૃગારને ઉત્તેજન આપુ નહીં
૧૫૦ હિસાવડે સ્વાર્થ ચાહુ નહીં
૧૫૧ ગ્રહિનો ખેદ વધારૂ નહીં
૧૫૨ ખોટી મોહિ ી પેદા કરૂ નહીં
૧૫૩ વિદ્યા વિના મૂર્ખ રહુ નહીં
૧૫૪ વિનયને આરાધી રહુ
૧૫૫ માયા વિનયનો ત્યાગ કરૂ
૧૫૬ અદત્તા દાન લઉ નહીં
૧૫૭ ક્લેશ કરૂ નહીં

૧૫૮ દત્તા અનીતિ લઉ નહીં
૧૫૯ દુખી કરીને ધન લઉ નહીં
૧૬૦ ખોટા તોલ તોલુ નહીં
૧૬૧ ખોટી સાક્ષી પૂરૂ નહીં
૧૬૨ ખોટા સોગન ખાઉ નહીં
૧૬૩ હામી ડરૂ નહીં
૧૬૪ સમભાવથી મૃત્યુને જોઉં
૧૬૫ મોતથી હર્ષ માનવો
૧૬૬ કોઇના મોતથી હસવુ નહીં
૧૬૭ વિદેહી હૃદયને કરતો જોઉ
૧૬૮ વિદ્યાનુ અભિમાન કરૂ નહીં
૧૬૯ ગુરૂનો ગુરૂ બનુ નહી
૧૭૦ અપૂજ્ય આચાર્યને પૂજુ નહીં
૧૭૧ ખોટુ અપમાન તેને આપુ નહીં

૧૭૨ અકરણીય વ્યાપાર કરૂં નહીં
૧૭૩ ગુણ વગરનુ વકતૃત્વ સેવુ નહીં
૧૭૪ તત્વજ્ઞ તપ અનાળિક કર નહીં
૧૭૫ શાસ્ત્ર વાચુ
૧૭૬ પોતાના મિથ્યા તર્કને ઉત્તેજન આપુ નહીં.
૧૭૭ સવ પ્રકારની ક્ષમાને ચાહુ
૧૭૮ સતોષની પ્રયાચના કરૂ
૧૭૯ આત્મભક્તિ કર
૧૮૦ સામાન્ય ભક્તિ કર
૧૮૧ અનુપાશક થાઉ
૧૮૨ નિરભિમાની થાઉં
૧૮૩ મનુષ્ય જાતિનો ભેદ ન ગણુ
૧૮૪ જડની દયા ખાઉ
૧૮૫ વિશેષથી નયન ઠંડા કરૂ
૧૮૬ સામાન્યથી મિત્ર ભાવ રાખુ

૧૮૭ પ્રત્યેક વસ્તુનો નિયમ કરૂ
૧૮૮ સાદા પોશાકને ચાહુ
૧૮૯ મધુરી વાણી ભાખુ
૧૯૦ મનો વીરત્વની વૃદ્ધિ કરૂ
૧૯૧ પ્રત્યેક પરિસહ સહન કરૂ
૧૯૨ આત્માને પરમેશ્વર માનુ
૧૯૩ પુત્રને સારે રસ્તે ચડાવુ (પિતા ઇચ્છા કરે છે)
૧૯૪ ખોટા લાડ લડાવુ નહીં
૧૯૫ મલીન રાખુ નહીં
૧૯૬ અવળી વાતથી સ્તુતિ કરૂ નહીં
૧૯૭ મોહિની ભાવે નિરખુ નહીં
૧૯૮ પુત્રીનુ વેશવાળ યોગ્ય ગુણે કરૂ
૧૯૯ સમવય જોઉ
૨૦૦ સમ ગુણ જોઉ

૨૦૧ તા૦ સિદ્ધાંત તુટે તેમ સંસાર વ્યવહાર
 ન ચલાવુ
૨૦૨ પ્રત્યેકને વાત્સલ્યતા ઉપદેશુ
૨૦૩ તત્વથી કટાગુ નહીં
૨૦૪ વિધવા હૃઉં તારા ધર્મને અંગીકૃત કરૂ
૨૦૫ સુવાશી નાજ સજ્જુ નહીં
૨૦૬ ધર્મકથા કરૂ
૨૦૭ નવરી રહુ નહીં
૨૦૮ તુચ્છ વિચારપગ જઉં નહીં
૨૦૯ સુખની અદેખાઇ કરૂ નહીં
૨૧૦ સંસારને અનિત્ય માનુ
૨૧૧ શુદ્ધ બ્રહ્મચર્યનુ સેવન કરૂ
૨૧૨ પરઘેર જઉં નહીં
૨૧૩ કોઈ પુરૂષ સાથે વાત કરૂ નહીં
૨૧૪ ચચળતાથી ચાલુ નહી

૨૧૫ તાળી દઇ વાત કરૂ નહીં
૨૧૬ પુરૂષ લક્ષણ રાખુ નહીં
૨૧૭ કોઈના કહ્યાથી રોષ આણુ નહીં
૨૧૮ નિંદકથી ખેદ માનુ નહીં
૨૧૯ મોહદૃષ્ટિથી વસ્તુ નિરખુ નહીં
૨૨૦ હૃદયથી બીજુ રૂપ રાખુ નહીં
૨૨૧ સેવ્યની શુદ્ધ ભક્તિ કરૂ
૨૨૨ નીતિથી ચાલુ
૨૨૩ તારી આજ્ઞા તોડુ નહીં
૨૨૪ અવિનય કરૂ નહીં
૨૨૫ ગળ્યા વિના દુધ પીઉં નહીં
૨૨૬ તે ત્યાગ કરાવેલી વસ્તુ ઉપયોગમા લઉં નહીં
૨૨૭ પાપથી જય કરી આનંદ માનુ નહીં
૨૨૮ ગાયનમા વધારે અનુરક્ત થઉં નહી
૨૨૯ નિયમ તોડી તે વસ્તુ ખાઉં નહીં

૨૩૦ ગૃહ સૌંદર્યની વૃદ્ધિ કરૂ
૨૩૧ સારા સ્થાનની ઇ છા ન કરૂ
૨૩૨ અશુદ્ધ આહાર જળ ન લઉં (મુનિત્વભાવ)
૨૩૩ લોચન કરૂ (કેશ)
૨૩૪ પરિસહ પ્રત્યેક પ્રકારે સહન કરૂ
૨૩૫ તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરૂ
૨૩૬ કંદમૂળનુ ભક્ષણ ન કરૂ
૨૩૭ કોઈ વસ્તુ જોઈ રાચુ નહીં
૨૩૮ આજીવિકા માટે ઉપદેશક થઉ નહીં
૨૩૯ તારા નિયમો તોડુ નહીં
૨૪૦ શ્રુત જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરૂ
૨૪૧ તારા નિયમનુ મ ડન કરૂ
૨૪૨ રસ ગારવ થઉ નહીં
૨૪૩ કષાય ધારૂ નહીં
૨૪૪ બધન રાખુ નહીં

૨૪૫ અબ્રહ્મચર્ય સેવુ નહીં
૨૪૬ આત્મ પરાત્મ સમાન માનુ
૨૪૭ લીધો ત્યાગ ત્યાગુ નહીં
૨૪૮ મૃષા ઇ૦ ભાષણ કરૂ નહીં
૨૪૯ કોઇ પાપ સેવુ નહીં
૨૫૦ અબધ પાપ ક્ષમાવુ
૨૫૧ ક્ષમાવવામા માન ગણુ નહીં

(મુનિ સામાન્ય)

૨૫૨ ગુરૂના ઉપદેશને તોડુ નહીં
૨૫૩ ગુરૂનો અવિનય કરૂ નહીં
૨૫૪ ગુરૂને આમને બેસુ નહીં
૨૫૫ કોઇ પ્રકારની તેથી મહત્તા ભોગવુ નહી
૨૫૬ તેથી શુકલ હૃદયે તત્વજ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરૂ
૨૫૭ મનને સ્થિતિ સ્થાપક ગણુ
૨૫૮ વચનને રામબાણ રાખુ

૨૮૮ પિશુન થઉં નહીં
૨૮૯ અસત્યથી રાચુ નહીં (૨)
૨૯૦ ખડખડ હસુ નહીં (સ્રી)
૨૯૧ કારણ વિના હસુ નહીં
૨૯૨ કોઈ વેઝા હેનુ નહીં
૨૯૩ મનના આનંદ કરતા આત્માનંદને ચાહું-
૨૯૪ સવને યથાતથ્ય માન આપુ (ગૃહસ્થ)
૨૯૫ સ્થિતિનો ગર્વ કરૂ નહીં
૨૯૬ સ્થિતિનો ખેદ કરૂ નહીં
૨૯૭ ખોટો ઉદ્યમ કરૂ નહીં
૨૯૮
૨૯૯ ખોટી સલાહ આપુ નહીં
૩૦૦ પાપી સલાહ આપુ નહીં
૩૦૧ ન્યાય વિરૂદ્ધ કૃત્ય કરૂ નહીં
૩૦૨ ખોટી આશા કોઈને આપુ નહીં

૩૦૩ અસત્ય વચન આપુ નહીં
૩૦૪ સત્ય વચન ભ ગ કરૂ નહીં,
૩૦૫ પાચ સમિતિને ધારણુ કરૂ
૩૦૬ અવિનયથી બેસુ નહીં
૩૦૭ ખોટા મ ડળમા સુઉ નહીં
૩૦૮ વેશ્યા સામી દ્દષ્ટિ કરૂ નહીં
૩૦૯ એના વચન શ્રવણ કરૂ નહીં
૩૧૦ વાજીત્ર સાભળુ નહીં
૩૧૧ વિવાહ વિધિ પૂછુ નહીં
૩૧૨ એને વખાણુ નહીં
૩૧૩ મનોગ્મ્યમા મોહ માનુ નહીં
૩૧૪ કર્મો ધર્મિ કરૂ નહીં
૩૧૫ સ્વાર્થે કોઇની આજીવિકા તોડુ નહીં.
૩૧૬ વધ બધનની શિક્ષા કરૂ નહીં
૩૧૭ ભય વાત્સલ્યથી રાજ્ય ચલા

૩૧૮ નિયમ વગર વિહાર કરૂ નહીં
૩૧૯ વિષયની સ્મૃતિએ ધ્યાન ધર્યા વિના રહું નહીં
૩૨૦ વિષયની વિસ્મૃતિજ કર
૩૨૧ સર્વ પ્રકારની નીતિ શીખુ
૩૨૨ ભય ભાષા ભાખુ નહીં,
૩૨૩ અપશબ્દ બોલુ નહીં
૩૨૪ કોઈને શીખડાવુ નહીં
૩૨૫ અસત્ય મર્મ ભાષા ભાખુ નહીં
૩૨૬ લીધેલો નિયમ કલ્પોપકલ્પી રીતે તોડુ નહીં
૩૨૭ પુષ્ઠ ચૌર્ય કરૂ નહીં
૩૨૮ અતિથિનો તિરસ્કાર કરૂ નહીં
૩૨૯ ગુપ્ત વાત પ્રસિદ્ધ કરૂ નહીં
૩૩૦ પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય ગુપ્ત રાખુ નહીં

૩૩૧ વિના ઉપયોગે દ્રવ્ય રળુ નહીં
૩૩૨ અયોગ્ય કરાર કરાવુ નહીં
૩૩૩ વધારે વ્યાજ લઉ નહીં
૩૩૪ હિસાબમા ભૂલાવુ નહીં
૩૩૫ સ્થુલ હિસાથી આજીવિકા ચલાવુ નહીં.
૩૩૬ દ્રવ્યનો ખોટો ઉપયોગ કરૂ નહીં
૩૩૭ નાસ્તિકતાનો ઉપદેશ આપુ નહીં
૩૩૮ વયમા પરણુ નહીં
૩૩૯ વય પછી પરણુ નહીં
૩૪૦ વય પછી સ્ત્રી ભોગવુ નહીં.
૩૪૧ વયમા સ્ત્રી ભોગવુ નહીં
૨૪૨ કુમાર પત્નિને બોલાવુ નહીં
૩૪૩ પરણીય પર અભાવ લાવુ નહીં
૩૪૪ વૈરાગ્યથી અભાવ ગણુ નહીં
૩૪૫ કડવુ વચન કહુ નહીં.

૩૪૬ હાવ ઉઠામુ નહીં
૩૪૭ અયો ર સ્પશ કરુ નહીં
૩૪૮ બાર તિથિ સ્પર્શ કરુ નહીં
૩૪૯ અયોગ્ય ટકો આપુ નહીં
૩૫૦ રજસ્વલામા ભોગવુ નહીં
૩૫૧ અનુદાનમા અભાવ આણુ નહીં
૩૫૨ નૃગા ભક્તિ મેવુ નહીં
૩૫૩ સર્વપર એ નિયમ ન્યાય લાગુ છે
૩૫૪ નિયમમા ખોટી દલીલથી છુટુ નહીં
૩૫૫ ખોટી રીતે ચલાવુ નહીં
૩૫ દીવસે ભોગ ભોગવુ નહીં
૩૫૭ દીવને સ્પર્શ કરુ નહીં
૩૫૮ અવભાષાએ બોલાવુ નહીં
૩૫૯ કોઈનુ મત ભગાવુ નહીં
૩ ૦ આગે મ્યળે ભાટકુ નહીં

૩૭૬ પતિપર દાબ રાખુ નહીં
૩૭૭ તુચ્છ સભોગ ભોગવવો નહીં
૩૭૮ ખેદમા ભોગ ભોગવવો નહીં
૩૭૯ સાય કાળે ભોગ ભોગવવો નહીં
૩૮૦ સાય કાળે જમવુ નહીં
૩૮૧ અજીર્ણોદયે ભોગ ભોગવવો નહીં
૩૮૨ ઉંઘમાથી ઉઠી ભોગ ભોગવવો નહીં
૩૮૩ ઉંઘમાથી ઉઠી જમવુ નહીં
૩૮૪ શૌચ ક્રિયા પહેલા કોઈ ક્રિયા કરવી નહીં
૩૮૫ ક્રિયાની કઈ જરૂર નથી (પરમહંસ)
૩૮૬ ધ્યાન વિના એકાતે રહુ નહીં
૩૮૭ લઘુશકામા તુચ્છ થાઉં નહીં
૩૮૮ દીર્ઘ શકામા વખત લગાડુ નહીં
૩૮૯ ઋતુ ઋતુના શરીર ધર્મ સાચવુ
૩૯૦ આત્માનીજ માત્ર ધર્મ કરણી સાચવુ-

૩૯૧ અયોગ્ય માર બધન કરૂ નહીં
૩૯૨ આત્મ સ્વતત્રા ખોઉ નહીં
૩૯૩ બધનમા પડયા પહેલા વિચાર કરૂ
૩૯૪ પૂર્વિત ભોગ સભારૂ નહીં
૩૯૫ અયોગ્ય વિદ્યા સાધુ નહીં
૩૯' બોધુ પણુ નહીં
૩૯૭ વણુ ખપની વસ્તુ લઉ નહીં
૩૯૮ નહાઉ નહીં
૩૯૯ દાતણુ કરૂ નહીં
૪૦૦ સમાગ્ર સુખ ચાહુ નહીં
૪૦૧ નીતિ વિના સસાર ભોગવુ નહી
૪૦૨ પ્રસિદ્ધ રીતે કુટિલતાથી ભોગ વર્ણવુ નહ
૪૦૩ વિરહ ગ્રન્થ ગુથુ નહીં
૪૦૪ અયોગ્ય ઉપમા આપુ નહીં
૪૦૫ સ્વાર્થ માટે ક્રોધ કરૂ નહીં

૪૦૬ વાદ યશ પ્રાપ્ત કરૂ નહીં
૪૦૭ અપવાન્થી ખેદ કરૂ નહીં
૪૦૮ ધર્મદ્રવ્યનો ઉપયોગ કરી શકુ નહીં
૪૦૯ કશાશ કે ધમમા ઠાકુ
૪૧૦ મન મગ પરિત્યાગ કરૂ (પરમહસ)
૪૧૧ તાગે બોધેલા મારો ધર્મ વિસારૂ નહીં
૪૧૨ ન્વમાનદ ખેદ કર નહીં
૪૧૩ આજીવિક વિદ્યા સેવુ નહીં
૪૧૪ તપને વેચુ નહીં
૪૧૫ બે વખતથી વધારે જમુ નહીં
૪૧૬ સ્ત્રી ભેળો જમુ નહી
૪૧૭ કોઈ સાથે જમુ નહીં,
૪૧૮ પરસ્પર કવળ આપુ નહીં, લઉં નહીં
૪૧૯ વધારે ઓઢા પ ય સાધન કરૂ નહીં
૪૨૦ નિરાગીના વચનોને પૂજ્ય ભાવે માન આપુ

૪૨૧ નિરાગી ગ્રન્થો વાચુ

૪૨૨ તત્ત્વનેજ ગ્રહણ કરૂ

૪૨૩ નિર્માલ્ય અધ્યયન કરૂ નહીં

૪૨૪ વિચારશક્તિને ખીલવુ

૪૨૫ જ્ઞાન વિના તારો ધર્મ અંગિકૃત કરૂ નહીં

૪૨૬ એકાંતવાદ લઉ નહી

૪૨૭ નિરાગી અધ્યયનો મુખે કરૂં

૪૨૮ ધર્મકથા શ્રવણ કરૂ

૪૨૯ નિયમિત કર્તવ્ય મુકુ નહીં

૪૩૦ અપરાધ શિક્ષા તોડુ નહીં,

૪૩૧ યાચકની હાંસી કરૂ નહીં

૪૩૨ સત્પાત્રે દાન આપુ

૪૩૩ દીનની દયા ખાઉ

૪૩૪ દુઃખીની હાંસી કરૂ નહીં

૪૩૫ ક્ષમાપના વગર શયન કરૂ નહીં

૪૩૬ આગમને ઉત્તજન આપુ નહીં
૪૩૭ અપ્રિછમ વિરુદ્ધ કર્મ કરૂ નહીં
૪૩૮ સ્ત્રી શય્યાનો ત્યાગ કરૂ
૪૩૯ નિવૃત્તિ ભાવન એ વિના સઘળુ ત્યાગુ છે
૪૪૦ મમ લેખ કરૂ નહીં
૪૪૧ પર દુખે રાજુ
૪૪૨ અપરાધી પર પણ ક્ષમા કરૂ
૪૪૩ અયોગ્ય લેખ લખુ નહીં
૪૪૪ આમુપ્રશ્નનો વિનય જાળવુ
૪૪૫ ધર્મ કર્તવ્યના દ્રવ્ય આપતા માયા ન કરૂ
૪૪૬ નગ્ર વીરત્વથી વસ્ત્ર ઓઢુ
૪૪૭ પ મહત્મની હાંસી કરૂ નહીં
૪૪૮ આદર્શ જોઉ નહીં
૪૪૯ આદર્શમા જોઈ હસુ નહીં
૪૫૦ પ્રવાહી પદાર્થમા મોઢુ જોઉ નહીં

૪૫૧ ભાજી પડાવુ નહીં
૪૫૨ અયોગ્ય ભાજી પડાવુ નહીં
૪૫૩ અધિકારીનો ગેર ઉપયોગ કરૂ નહીં
૪૫૪ ખોટી હા કરૂ નહીં
૪૫૫ કલેશને ઉત્તેજન આપુ નહીં
૪૫૬ નિંદા કરૂ નહીં
૪૫૭ કર્ત્તવ્ય નિયમ ચુકુ નહીં
૪૫૮ દિનચર્યાનો ગેર ઉપયોગ કરૂ નહીં
૪૫૯ ઉત્તમ શક્તિને સાધ્ય કરૂ
૪૬૦ શક્તિ વગરનુ કૃત્ય કરૂ નહીં
૪૬૧ દેશ કાળાદિને ઓળખુ
૪૬૨ કૃત્યનુ પરિણામ જોઉં
૪૬૩ કોઇનો ઉપકાર ઓળવુ નહીં
૪૬૪ મિથ્યા સ્તુતિ કરૂ નહીં
૪૬૫ ખોટા દેવ સ્થાપુ નહીં.

૪ [પત ધમ ચલાવુ નહીં
૪ ૭ દ્દષ્ટિ સ્વભાવને અધર્મ કહું નહીં
૪૬૮ સવ શ્રેષ્ઠ તત્ત્વ લોચનદાયક માનુ
૪૬૯ માનના માનુ નહીં
૪૭૦ અયો ય પૂજન કર નહીં
૪૭૧ ાત્ર ગીતળ જળથી નહાવુ નહીં
૪૭૨ દિવસે નવુ વખત નહાવુ નહીં
૪૭૩ માનની અભિલાષા ગખુ નહીં
૪૭૪ આલાપાદિ સેવુ નહીં
૪૭૫ બીજા પાસે વાત ડું નહીં
૪૭ ઙ કુ લક્ષ રાખુ નહીં
૪૭૭ Cન્મા^ સેવુ નહીં
૪૭૮ રૌદ્રાદિ રસનો ઉપયોગ કર નહીં
૪૭૯ શાત રસને નિદુ નહીં
૪૮૦ સતકમમા આડો આવુ નહીં

૪૮૧ પાઠો પાડવા પ્રયત્ન કરૂ નહીં
૪૮૨ મિથ્યા હ૦ લહુ નહીં
૪૮૩ અવાચકને દુખ આપુ નહીં
૪૮૪ ખોડીલાની સુખ શાંતિ વધારૂ
૪૮૫ નીતિશાસ્ત્રને માન આપુ
૪૮૬ હિંસક ધર્મને વળગુ નહીં
૪૮૭ અનાચારી ધર્મને વળગુ નહીં
૪૮૮ મિથ્યાવાદીને વળગુ નહીં.
૪૮૯ શૃગારી ધર્મને વળગુ નહી
૪૯૦ અજ્ઞાન ધર્મને વળગુ નહીં
૪૯૧ કેવળ બ્રહ્મને વળગુ નહીં
૪૯૨ કેવળ ઉપાસના સેવુ નહીં
૪૯૩ નિયતવાદ સેવુ નહીં
૪૯૪ ભાવે સૃષ્ટિ અનાદિ અનત કહુ નહીં
૪૯૫ દ્રવ્યે સૃષ્ટિ આદિ અત કહુ નહીં

૪૯ પુન્નામને નિંદુ નહીં
૪૯૭ નિષ્પાપીને ચ ગળાથી છણુ નહીં
૪૯૮ શરીરનો બઙનો કરુ નહીં
૪૯૯ અયોગ્ય વચને બોલવુ નહીં
૫૦૦ આઠવિ। અર્થે નાટક કરુ નહીં
૫૦૧ મા જેનથી એમતે રહુ નહીં
૫૦૨ પુત્ર સ્નેહીઓને ત્યા આહાર લેવા જઉં નહીં.
૫૦૩ તત્વધર્મ નિકપટ પણ રા। ધરવો નહીં.
૫૦૪ મીરજ મુકી નહીં
૫૦૫ ચરિત્રને અદભુત કરવુ
૫૦૬ વિજય કીર્તિ યશ સુખપણી પ્રાપ્ત કરવાં.
૫૦૭ કોઈનો ઘરસંસાર તોડવો નહીં.
૫૦૮ અંતરાય નાખવી નહીં
૫૦૯ શુક્લ ધર્મ ખંડવો નહીં.
૫૧૦ નિષ્કામ શીલ આરાધવું

૫૧૧ ત્વરિત ભાષા બોલવી નહીં
૫૧૨ પાપ શ્રથ સુણુ નહીં
૫૧૩ ક્ષૌર સમય મૌન રહુ
૫૧૪ વિષય સમય મૌન રહુ
૫૧૫ ક્લેશ સમય મૌન રહુ
૫૧૬ જલ પીતા મૌન રહુ
૫૧૭ જમતા મૌન રહુ,
૫૧૮ પશુપદ્ધતિ જળપાન કરૂ નહીં
૫૧૯ કુદકો મારી જળમા પડુ નહીં
૫૨૦ સ્મશાને વસ્તુ માત્ર રાખુ નહીં
૫૨૧ ઉધુ શયન કરૂ નહીં
૫૨૨ બે પુરૂષે સાથે સુવુ નહીં
૫૨૩ બે સ્ત્રીયે સાથે સુવુ નહીં
૫૨૪ શાસ્ત્રની અશાતના કરૂ નહીં
૫૨૫ ગુરૂઆદિકની તેમજ

૫૨ વ્યાધિ યોગ તપ સાધુ નહીં

૫૨૭ દેશાટન કરૂ

૫૨૮ દેશાટન કરૂ નહીં

૫૨૯ ચોમાસુ સ્થિરતા કરૂ

૫૩૦ સભામા પાન ખાઉં નહીં

૫૩૧ સ્ત્રી સાથે મર્યાદા સિવાય ફરૂ નહીં.

૫૩૨ ભૂતની વિસ્મૃતિ કરવી નહીં

૫૩૩ કલ્પવાન સોનીની દુકાને બેસવુ નહીં.

૫૩૪ કારીગરને ત્યા (ગુરૂત્વ) જવુ નહીં

૫૩૫ તમાકુ સેવવી નહીં

૫૩૬ સોપારી બે વખત ખાવી

૫૩૭ ગોળકુપમા નહાવા પડુ નહીં

૫૩૮ નિરાશ્રિતને આશ્રય આપુ

૫૩૯ સમય વિના વ્યવહાર બોલવો નહીં.

૫૪૦ પુત્ર લગ્ન કરૂ

૫૪૧ પુત્રિ લગ્ન કરૂ
૫૪૨ પુનર્લગ્ન કરૂ નહીં
૫૪૩ પુત્રિને ભણાવ્યા વગર રહુ નહીં
૫૪૪ શ્રી વિદ્યાશાળી શોધુ, કરૂ
૫૪૫ તેઓને ધર્મ પાઠ શીખડાવુ
૫૪૬ પ્રત્યેક ગૃહે શાંતિ વિરામ રાખવા
૫૪૭ ઉપદેશકને સન્માન આપુ
૫૪૮ અનંત ગુણ વર્મથી ભરેલી સૃષ્ટિ છે એમ માનુ
૫૪૯ કોઈ કાળે તત્વ વડે કરી દુનિયામાંથી દુખ જશે એમ માનુ
૫૫૦ દુખ અને ખેદ એ ભ્રમણા છે
૫૫૧ માણસ ચાહે તે કરી શકે
૫૫૨ શૂર, વીર્ય, બુદ્ધિ એ નો સુખદ ઉપયોગ કરૂ
૫૫૩ કોઈ કાળે મને દુખી માનુ નહીં

૫૫૪ ગૃહિના દુઃ ખ પ્રનાશન કરૂ
૫૫૫ સર્વ સાધ્ય મનોરથ ધારણુ કરૂ
૫૫૬ પ્રત્યેક તત્વજ્ઞાનીઓને પરમેશ્વર માનુ
૫૫૭ પ્રત્યેકનુ ગુણ તત્વ ગ્રહણુ કરૂ
૫૫૮ પ્રત્યેકના ગુણને પ્રફુલ્લિત કરૂ
૫૫૯ કુટુબને સ્વર્ગ બનાવુ
૫ ૦ ગૃહિને સ્વર્ગ બનાવુ તો કુટુબને મોક્ષ બનાવુ
૫ ૧ તત્વાર્થે ગૃહિને સુખી કરતા હુ સ્વાર્થ અર્પુ
૫૬૨ ગૃહિના પ્રત્યેક (–) ગુણુની વૃદ્ધિ કરૂ
૫૬૩ ગૃહિના દાખલ થતા સુધી પાપ પુણ્ય છે એમ માનુ
૫ ૪ એ સિદ્ધાત તત્વ ધર્મનો છે, નાસ્તિકતાનો નથી એમ માનુ

૫૬૫ હૃદય શોકિત કરૂ નહીં
૫૬૬ વાત્સલ્યતાથી વંગીને પણ વશ કરૂ,
૫૬૭ તુ જે કરે છે તેમા અસભવ ન માનુ.
૫૬૮ શકા ન કરૂ, ઉથાપુ નહીં, મડન કરૂ.
૫૬૯ રાજા છતા પ્રજાને સાગે રસ્તે ચડાવુ
૫૭૦ પાપીને અપમાન આપુ
૫૭૧ ન્યાયને ચાહુ, વર્તુ
૫૭૨ ગુણનિધિને માન આપું
૫૭૩ તારો રસ્તો સર્વ પ્રકારે માન્ય રાખુ.
૫૭૪ ધર્માલય સ્થાપુ
૫૭૫ વિદ્યાલય સ્થાપુ,
૫૭૬ નગર સ્વચ્છ રાખુ
૫૭૭ વધારે કર નાખુ નહીં
૫૭૮ પ્રજાપર વાત્સલ્યતા ધગવુ
૫૭૯ કોઇ વ્યસન સેવુ નહીં

૫૮૦ ત્રી ૫ ૩ નહીં
૫૮૧ ન ૨ ૫ાનના નયોજનિક સભાને લીધે ૫
ને આધાર
૫૮૨ જે ( ) ૧૨ નઝઆવે જેઉ
૫૮૩ જેન ન ૨ ન નાખુ
૫૮૪ જ્ઞાન ક્રિયા નષ્ટ કરે
૫૮૫ જ્ઞાન ક્રિયા જોવા માટે
૫૮૬ કૃષ્ણને પણ લાગુ
૫૮૭ મમૂયા જેવુ નહીં
૫૮૮ ધર્મ આના ગ્રંથી શ્રેષ્ઠ માનુ છું
૫૮૯ ન ગતિ ધર્મનેજ મેળવીશ
૫૯૦ સિદ્ધાન્ત માનીશ, પ્રતીત કરીશ
૫૯૧ ધર્મ મ ના માણસોને સન્માન દઈશ.
૫૯૨ જ્ઞાન વિના મનજી થા ૧ ૧ાત્મો ત્યાગ છે
૫૯૩ બ્રિહ્માચારી ચારના જેવુ છે

૫૯૪ ચતુર્માને પ્રવાસ કરૂ નહીં
૫૯૫ જેની તે ના કહી તે માટે શોધુ કે કારણ માગુ નહીં
૫૯૬ દેહઘાત કરૂ નહીં
૫૯૭ વ્યાયામાદિ નેરીશ
૫૯૮ પૌષધાદિક વ્રત સેવુ છઉ
૫૯૯ બાંધેલો આશ્રમ સેવુ છઉ
૬૦૦ અકરણીય ક્રિયા જ્ઞાન માગુ નહીં
૬૦૧ પાપ વ્યવહારના નિયમ બાંધુ નહી
૬૦૨ ધૂત રમણ કરૂ નહીં
૬૦૩ રાત્રે ક્ષૌર કર્મ કરાવુ નહીં
૬૦૪ હાસોત્પન્ન મોડ તાણુ નહીં
૬૦૫ અયોગ્ય જાગૃતિ ભોગવુ નહીં
૬૦૬ રસ સ્વાદે તન ધર્મ મિથ્યા કરૂ નહીં
૬૦૭ એમત શારીરિક ધર્મ આરાધુ

૬૦૮ અને દેવ પુજુ નહીં
૬૦૯ ગુરુ ભવન સર્વોત્તમ ગણુ
૬૧૦ સદ્ગુરુનુ અનુકરણ કરૂ
૬૧૧ ગૃગાની નાતા પ્રભુ માનુ નહીં
૬૧૨ સાગર પ્રવામ કરૂ નહીં
૬૧૩ આશ્રમ નિયમોને જાણુ
૬૧૪ ક્ષૌર કર્મ નિયમિત રાખવુ
૬૧૫ જ્વરાદિકમા સ્નાન કરવુ નહીં
૬૧૬ જળમા ડુબકી મારવી નહીં
૬૧૭ કૃષ્ણાદિ પાપ લેશ્યાનો ત્યાગ કરૂ છઉં,
૧૮ સમ્યક્ સમયમા અપધ્યાનનો ત્યાગ કરૂ છુ
૬૧૯ નામ ભક્તિ સેવીશ નહીં
૬૨૦ ઉભા ઉભા પાણી પીઉ નહીં
૬૨૧ આહાર અર્થે પાણી પીઉ
૬૨૨ ચાવતા પાણી પીઉ નહીં

६२३ રાત્રે ગળ્યા ચિત્ત ... નહીં.
६२४ મિથ્યા આપવું ...
६२५ શત્રુઓને ...
६२६ અયોગ્ય આસે ... નહીં
६२७ અયોગ્ય વચન ...
६२८ ઉઘાડે શિરે ...
६२९ વાનવાર અ...
६३० સ્વરૂપની પ્રશ... નહીં
६३१ કાયાપર ગૃહ... નહીં
६३२ ભારે ભોજન ... નહીં.
६३३ તીવ્ર હૃદય ...
६३४ માનાર્થે કૃત...
६३५ કીર્ત્યર્થે પુ...
६३६ કલ્પિત ક...

૩૭ અજાણી વાટે રાતે ચાલુ નહીં
૩૮ નાસ્તિનો ઉપયોગ કરૂ નહીં
૩૯ સ્ત્રી પાસે ધન પ્રાપ્ત કરૂ નહીં
૪૦ વખાને માનુસારે સત્કાર દેઉ
૪૧ અફૃત ધન ગટ નહીં
૪૨ ગજદાર પાઘડી બાધુ નહીં
૪૩ વગદાર ચલાગો પહેરૂ નહીં
૪૪ મલિન વસ્ત્ર પહેરૂ
૪૫ મૃત્યુ પાછળ રાગથી રોઉં નહીં
૪ વ્યાખ્યાન મુનિને આગ્રહુ
૪૭ ધર્મનામ કલેશમા પડુ નહીં
૪૮ નામ ધર્મ માટે રાજદ્વારે કેસ ચડુ નહીં
૪૯ બને ત્યા સુધી રાજદ્વારે ચડુ નહીં
૫૦ શ્રીમતાવસ્થાએ ચિ૦ શાળાથી કરવ
૫૧ નિર્ધનાવસ્થાનો શોક કરૂ નહીં.

૬૫૨ પરદુખે હર્ષ ધરૂ નહીં

૬૫૩ જેમ બને તેમ ધવળ વસ્ત્ર સજુ

૬૫૪ દીવને તેલ નાખુ નહીં

૬૫૫ સ્ત્રિયે રાત્રે તેલ નાખવુ નહીં

૬૫૬

૬૫૭ ધર્મિ સુયશી એક કૃત કરવાનો મનોરથ ધરાવુ છઉ

૬૫૮ ગાળ સાભળુ પણ દેઉ નહીં

૬૫૯ શુક્લ એકાતનુ નિરતર સેવન કરૂ છઉ

૬૬૦ સર્વ ધાક મેળાપમા જઉ નહીં

૬૬૧ ઝાડ તળે રાત્રે શયન કરૂ નહીં

૬૬૨ કુવા કાઠે રાત્રે બેસુ નહીં

૬૬૩ ઐક્ય નિયમને તોડુ નહીં

૬૬૪ તન, મન, વન, વચન અને આત્મ સમર્પણ કરૂ છઉ

૬૬૫ મિથ્યા પરદ્રવ્ય ત્યાગુ છઉં
૬૬૬ અયોગ્ય શયન ત્યાગુ છઉં
૬૬૭ અયોગ્ય દાન ત્યાગુ છઉં
૬૬૮ બુદ્ધિની વૃદ્ધિના નિયમો તજુ નહીં.
૬૬૯ દામત્વ પ મ લાભ ત્યાગુ છઉં
૬૭૦ ધમ મૂત્તતા ત્યાગુ છઉં
૬૭૧ માયાથી નિવર્તુ છઉં
૬૭૨ પાપ મુક્ત મનોરથ સ્મૃત કરૂ છઉં.
૬૭૩ વિદ્યાદાન દેતા છળ ત્યાગુ છઉં
૬૭૪ સતને સંકટ આપુ નહીં
૬૭૫ અજાણ્યાને રસ્તો બતાવુ
૬૭૬ બે ભાવ રાખુ નહીં
૬૭૭ વસ્તુમા સેળભેળ કરૂ નહીં
૬૭૮ જીવ હિંસક વ્યાપાર કરૂ નહીં
૬૭૯ ના કહેલા અથાણાદિક સેવુ નહીં

૬૮૦ એક કુળમા કન્યા આપુ નહીં, લઉં નહીં
૬૮૧ સામાપક્ષના સગા સ્વધર્મિંજ ઓળીશ,
૬૮૨ ધર્મ કર્ત્તવ્યમા ઉત્સાહાદિનો ઉપયોગ કરીશ
૬૮૩ આજીવિકાઅર્થે સામાન્ય પાપ કરતા પણ
કંપતો જઇશ
૬૮૪ ધર્મ મિત્રમા માયા રચુ નહીં
૬૮૫ ચતુર્વર્ણિં ધર્મ વ્યવહારમા ભૂલીશ નહીં
૬૮૬ સત્યવાદીને સહાયભૂત થઇશ
૬૮૭ ધૂર્ત્ત ત્યાગને ત્યાગુ છઉં
૬૮૮ પ્રાણીપર કોપ કરવો નહીં
૬૮૯ વસ્તુનુ તત્ત્વ જાણુવુ
૬૯૦ સ્તુતિ ભક્તિ નિત્ય કર્મ વિસર્જન કરૂ નહીં.
૬૯૧ અનર્થ પાપ કરૂ નહીં
૬૯૨ આરભોપાધિ ત્યાગુ છઉં
૬૯૩ કુસગ ત્યાગુ છઉં

ઉ તને દેહ આપી જવાનો છું; વળી તે
કંઈ મૂલ્યવાન નથી, એ સંબંધી ક્લેશ,
શંકાભાવ થાય તો આમ સમજી અન્ય
બાળકો પ્રત્યે હસજે કે મળમૂત્રની ખાણમાં
મોહી પડ્યો (જે વસ્તુનો આપણે નિત્ય
ત્યાગ કરીએ છીએ તેમાં) ધન સંબંધી
નિરાશા કે ક્લેશ થાય તો તે ઊંચી જાતના
કાંકરા છે એમ સમજી સંતોષ રાખજે, તો
તું ક્રમે કરીને નિસ્પૃહી થઈ શકીશ

૧૧ તેનો તું બોધ પામ કે જેનાથી સમાધિ
મરણની પ્રાપ્તિ થાય

૧૨ એક વાર જો સમાધિમરણ થયું તો સર્વ
કાળના અસમાધિમરણ ટળશે

૧૩ સર્વોત્તમ પદ સર્વત્યાગીનું છે

સં૦ કાર્તિક ૧૯૪૩

(૮)

સત્પુરૂષોને નમસ્કાર

અનંતાનુબંધી ક્રોધ, અનંતાનુબંધી માન અનંતાનુબંધી માયા અને અનંતાનુબંધી લોભ એ ચાર તથા મિથ્યાત્વમોહિની, મિશ્રમોહિની, સમ્યક્ત્વમોહિની એ ત્રણ, એમ એ સાત પ્રકૃતિ જ્યાં સુધી ક્ષયોપશમ, ઉપશમ કે ક્ષય થતી નથી ત્યાં સુધી સમ્યગ્દૃષ્ટિ થવું સંભવતું નથી એ સાત પ્રકૃતિ જેમ જેમ મંદતાને પામે તેમ તેમ સમ્યક્ત્વનો ઉદય થાય છે તે પ્રકૃતિયોની ગ્રંથી છેદવી પરમ દુર્લભ છે જેની તે ગ્રંથી છેદાઇ તેને આત્મા હસ્તગત થવો સુલભ છે તત્વજ્ઞાનીઓએ એજ ગ્રંથીને ભેદવાનો ફરી ફરીને બોધ કર્યો છે જે આત્મા અપ્રમાદપણે —

તે જાણવા જાગી દ્રષ્ટિ આપશે તે આત્મા પાતનો પામશે એ નિઃસંદેહ છે

સદ્ગુરુના ઉપદેશ વિના અને જીવની સત્પાત્રતા વિના એમ થવું અટક્યું છે તેની પ્રાપ્તિ કરીને ન તાપત્રયથી અત્યંત તપાયમાન આત્માને શીતળ કરવો એ જ કૃતકૃત્યતા છે

"ધર્મ" એ વસ્તુ બહુ ગુપ્ત રહી છે તે બાહ્ય સંશોધનથી મળવાની નથી અપૂર્વ અંતર સંશોધનથી તે પ્રાપ્ત થાય છે જે અંતર સંશોધન કોઈ મહાભાગ્ય સદ્ગુરુ અનુગ્રહે પામે છે

એક ભવના થોડા સુખ માટે અનંત ભવનું અનંત દુઃખ નહીં વધારવાનો પ્રયત્ન સત્પુરુષો કરે છે

સ્યાદ્વાદ આ વાત પણ માન્ય છે કે

જનનાર છે તે કરનાર નથી અને કરનાર છે તે જનનાર નથી તો પછી ધર્મપ્રયત્નમા, આત્મિક હિતમા અન્ય ઉપાધિને આધીન થઈ પ્રમાદ શુ ધારણ કરવો ? આમ છે છતા દેશ, કાળ, પાત્ર, ભાવ જોવા જોઇએ

સત્પુરૂષોનુ યોગબળ જગતનુ કલ્યાણ કરો

પ્રણામ નિરાગશ્રેણિ સમુચ્ચયે

વવા૦ મહા સુ ૧૪ ૧૯૪૫

---

(૯)

નીચેના દોષ ન આવવા જોઇએ—

૧ કોઈથી મહાવિશ્વાસઘાત

૨ મિત્રથી વિશ્વાસઘાત

૩ કોઇની થાપણ ઓળવવી,

૪ વ્યસનનુ સેવવુ

૫ મિથ્યા આગળ મૂકવુ
ખોટા લેખ કરવા
૭ થાપણમા ચૂકવુ
૮ ગુહ્ય ભાવ કહેવો
૯ નિગ્રંથને અ પ માયાથી પણ છેતરવો
૧૦ ન્યૂનાધિક તોળી આપવું
૧૧ એકને બદલે બીજુ અથવા મિશ્ર કરીને આપવુ
૧૨ કર્માદાની ધંધા
૧૩ લાચ કે અદત્તાદાન

એ વાટેથી કંઇ પણ રળવુ નહીં એ લક્ષે સામાન્ય વ્યવહાર શુદ્ધિ ઉપજીવનઅર્થે કહી ગયો
(અપૂર્ણ) વવા૦ મહા ૧૯૪૫

(૧૦)

કર્મ એ જડવસ્તુ છે જે જે આત્માને એ જડથી જેટલે જેટલે આત્મબુદ્ધિએ સમાગમ છે, તેટલી તેટલી જડતાની એટલે અબોધતાની તે આત્માને પ્રાપ્તિ હોય એમ અનુભવ થાય છે આશ્ચર્યતા છે, કે પોતે જડ છતા ચેતનને અચેતન મનાવી રહ્યા છે! ચેતન ચેતનભાવ ભૂલી જઈ તેને સ્વસ્વરૂપજ માને છે જે પુરૂષો તે કર્મસંયોગ અને તેના ઉદયે ઉત્પન્ન થયેલા પર્યાયોને સ્વસ્વરૂપ નથી માનતા અને પૂર્વ સંયોગો સત્તામા છે, તેને અબંધ પરિણામે ભોગવી રહ્યા છે, તે આત્માઓ સ્વભાવની ઉત્તરોત્તર ઊર્ધ્વશ્રેણી પામી શુદ્ધ ચેતનભાવને પામશે આમ કહેવુ સપ્રમાણ છે કારણ અતીતકાળે તેમ થયુ

કે વર્તમાન કાળે તેમ થાય છે, અનાગત કાળે તેમજ થશે. કોઈ પણ આત્મા ટળી કર્મ ભોગવતાં સમત્વશ્રેણીમાં પ્રવેશ કરી અબંધ પરિણામે વર્તશે તો ખચિત ચૈતનશુદ્ધિ પામશે.

આત્મા વિનયી (થઈ), સરળ અને લઘુ સ્વભાવ પામી સદૈવ સત્પુરૂષના ચરણ કમળ પ્રતિ રહ્યો તો જે મહાત્માઓને નમસ્કાર કર્યો છે તે મહાત્માઓની જે જાતિની ઋદ્ધિ છે, તે જાતિની ઋદ્ધિ સંપ્રાપ્ય કરી શકાય.

અનંતકાળમાં કાંતો અત્પાનતા થઈ નથી અને કાંતો સત્પુરૂષ (જેમાં સદ્ગુરૂત્વ, સત્સંગ અને સત્કથા એ રહ્યા છે) મળ્યા નથી; નહીં તો નિશ્ચય છે કે મોક્ષ હથેળીમાં છે.

ઈષત્ પ્રાગ્ભારા એટલે સિદ્ધિ, પૃથ્વીપર ત્યાર પછી છે એને સર્વશાસ્ત્ર પણ સમ્મત

છે (મનન કરશો) અને આ કથન ત્રિકાળ સિદ્ધ છે

વવાણીઆ ફાગણ સુદ ૯ રવિ ૧૯૪૫

---

(૧૧)

કર્મગતિ વિચિત્ર છે નિરતર મૈત્રિ, પ્રમોદ, કરૂણા અને ઉપેક્ષા ભાવના રાખશો.

મૈત્રિ એટલે સર્વ જગતથી નિર્વૈર બુદ્ધિ. પ્રમોદ એટલે કોઇ પણ આત્માના ગુણ [illegible] હર્ષ પામવો. કરૂણા એટલે સસાર તાપ[illegible] દુખી આત્માના દુખથી અનુકપા [illegible], અને ઉપેક્ષા એટલે નિસ્પૃહ ભાવે [illegible] પ્રતિબધને વિસારી આત્મહિતમા [illegible] ભાવનાઓ કલ્યાણમય અને પાત્રતા [illegible]

મોરબી, ચૈત્ર [illegible]

(१२)

બીજુ કાઇ શોધ મા માત્ર એક સત્

રૂપને શોધીને તેના ચરણુકમળમા સર્વભાવ
અર્પણ કરી દઇ વર્ત્યા જા પછી જો મોક્ષ ન
મળે તો મારી પાસેથી લેજે

મ પુરૂષ એજ કે નિશદિન જેને આત્માનો
ઉપયોગ છે,-શાસ્ત્રમા નથી, અને સાભળ્યામા
નથી, છતા અનુભવમા આવે તેવુ જેનુ કથન
છે, અતરગ સ્પૃહા નથી એવી જેની ગુપ્ત
આચરણા છે, બાકી તો કઇ કહ્યુ જાય તેમ નથી

અને આમ કર્યા વિના તારો કોઇ કાળે
છૂટકો થનાર નથી આ અનુભવ પ્રવચન પ્રમા
ણિક ગણ

એક સત્પુરૂષને રાજી કરવામા તેની સર્વ
ઇચ્છાને પ્રશસવામા, તેજ સત્ય માનવામા આખી

જીદગી ગઇ તો ઉત્કૃષ્ટમા ઉત્કૃષ્ટ પદર ભવે અવશ્ય મોક્ષે જઇશ

આશો વદી ૧૦ શનિ મોહમયિ

---

(૧૩)

નિરાબાધપણે જેની મનોવૃત્તિ રહ્યા કરે છે, સકલ્પ-વિકલ્પની મદતા જેને થઇ છે, પચવિષયથી વિરક્તબુદ્ધિના અકુરો જેને ફુટયા છે, ક્લેશના કારણ જેણે નિર્મૂળ કર્યા છે, અનેકાત દૃષ્ટિ યુક્ત એકાત દૃષ્ટિને જે સેવ્યા કરે છે, જેની માત્ર એજ શુદ્ધ વૃત્તિ છે તે પ્રતાપી પુરૂષ જયવાન વર્તો

આપણે તેવા થવાનુ પ્રયત્ન કરવુ જોઇએ

વિ સ. ૧૯૪૫.

(૧૪)

ભાઈ આટલું તારે અવશ્ય કરવા જેવું છે

૧ દેહમાં વિચાર કરનાર બેઠો છે તે દેહ
ભિન્ન છે? તે સુખી છે કે દુઃખી? તે
સંભારી લે

૨ દુઃખ લાગશે જ, અને દુઃખના કારણો
તને દેખાશે, તેમ છતાં ...
થાય તો મારો કોઈ ભાગને વાંચી
એમ સિદ્ધ થશે, તે ટાળવા માટે જે ઉપા
તે એજ કે તે ફી બાહ્યાભ્યંતર રહિત

૩ ભિન્ન થયા પછી ઓર દશા અનુભ
એ પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક કહું છુ

૪ તે માર્ગ માટે સર્વસંગ પરિત્યાગી
ભાવ યત્ના છે નિગ્રંથ સદ્ગુરુના ચર
જઈને પાવું યોગ્ય છે

જેવા ભાવથી ચડાય તેવા ભાવથી સર્વકાળ
રહેવા માટેની વિચારણા પ્રથમ કરી લે જો
તને પૂર્વ કર્મ બળવાન લાગતા હોય તો
અત્યાગી, દેશત્યાગી રહીને પણ તે વસ્તુને
વિસારીશ નહીં
પ્રથમ ગમે તેમ કરી તુ તારૂ જીવન જાણ
જાણવુ શા માટે કે ભવિષ્યસમાધિ થવા,
અત્યારે અપ્રમાદી થવુ
તે આયુષ્યનો માનસિક આત્મોપયોગ તો
નિર્વેદમા રાખ
જીવન બહુ ટુકુ છે, ઉપાધિ બહુ છે અને ।
ત્યાગ થઈ શકે તેમ નથી તો નીચેની વાત ।
પુન પુન લક્ષમા રાખ
૧ જિજ્ઞાસા તે વસ્તુની રાખવી
૨ સસારને બધન માનવુ

(૧૦)

મહુજ

જે પુરૂષ આ ગ્રંથમા મહજ નોધ કરે છે તે પુરૂષ માટે પ્રથમ સહજ તેજ પુષ લખે છે

તેની હમણા એવી દશા અતરગમા રહી છે કે કઇક વિના સર્વ મસારી ઈચ્છાની પણ તેણે વિસ્મૃતિ કરી નાખી છે

તે કઇક પામ્યો પણ છે અને પૂણનો પરમ મુમુક્ષુ છે છેલ્લા માર્ગનો નિશ્ચ્કજીજ્ઞાસુ છે

હમણા જે આવરણો તેને ઉદય આવ્યા છે, તે આવરણોથી એને ખેદ નથી, પરંતુ વસ્તુભાવમા થતી મદતાનો ખેદ છે

તે ધર્મની વિધિ, અર્થની વિધિ, કામની

,

વિધિ, અને તેને આધારે મોક્ષની વિધિને પ્રકાશી શકે તેવો છે ઘણાજ થોડા પુરૂષોને પ્રાપ્ત થયો હશે એવો એ કાળનો ક્ષયોપશમી પુરૂષ છે

તેને પોતાની સ્મૃતિ માટે ગર્વ નથી તર્ક માટે ગર્વ નથી તેમ તે માટે તેનો પક્ષપાત પણ નથી, તેમ છતા કઈક બહાર રાખવુ પડે છે તેને માટે ખેદ છે

તેનુ અત્યારે એક વિષય વિના બીજા વિષય પ્રતિ ઠેકાણુ નથી તે પુરૂષ જોકે તીક્ષ્ણ ઉપયોગવાળો છે, તથાપિ તે તીક્ષ્ણ ઉપયોગ બીજા કોઈ પણ વિષયમા વાપરવા તે પ્રીતિ ધરાવતો નથી

મુ૦ બિ સ ૧૯

(૧૭)

નીચેના નિયમોપર બહુ લક્ષ અપાવુ જોઇએ

૧ એક વાત કરતા તની અપૂર્ણતામા અવશ્ય વિના બીજી વાત ન કરવી જોઇએ

૨ કહેલી વાત પૂર્ણ તાથી સાભળવી જોઇએ

૩ પોત ધીરજથી તેનો સદ્ ઉત્તર આપવો જોઇએ

૪ જેમા આત્મશ્લાઘા કે આત્મહાનિ ન હોય તે વાત ઉચ્ચારવી જોઇએ

૫ ધર્મ સબધી સમાગ બહુજ ઓછી વાત કરવી

૬ લોકોથી ધર્મવ્યવહા મા પડવુ નહિ

૭

મુ૦ પોષ શુ ૩ બુધ ૧૯૪૬

x

(૧૮)

મહાવીરના બોધને પાત્ર કોણ?

૧ સત્પુરૂષના ચરણનો ઈચ્છક,
૨ સદૈવ સૂક્ષ્મ બોધનો અભિલાષી,
૩ ગુણપર પ્રશસ્તભાવ રાખનાર,
૪ બ્રહ્મવૃત્તમાં પ્રીતિમાન્,
૫ જ્યારે સ્વદોષ દેખે ત્યારે તેને છેદવાનો ઉપયોગ રાખનાર,
૬ ઉપયોગથી એક પળ પણ ભરનાર,
૭ એકાંતવાસને વખાણનાર,
૮ તીર્થાદિ પ્રવાસનો ઉછરંગી,
૯ આહાર, વિહાર, નિહારનો નિયમી,
૧૦ પોતાની ગુરૂતા દબાવનાર,

એવા કોઇ પણ પુરૂષ તે મહાવીરના બોધને પાત્ર છે, સમ્યકદશાને પાત્ર છે પહેલા જેવુ એકકે નથી

મુ પો ૧૯૪૬

---

(૧૯)

હે જીવ, તુ ભ્રમામા, તને હિત કહુ છઉ અતરમા સુખ છે, બહાર શોધવાથી મળશે નહીં

અતરનુ સુખ અતરની સમશ્રેણીમા છે, સ્થિતિ થવા માટે બાહ્ય પદાર્થોનુ વિસ્મરણ કર, આશ્ચર્ય ભૂલ

સમશ્રેણી રહેવી બહુ દુર્લભ છે, નિમિત્તાધીન વૃત્તિ ફરી ફરી ચલિત થઇ જશે, ન થવા અચળ ગભીર ઉપયોગ રાખ

આ ક્રમ યથાયોગ્યપણે ચાલ્યો આવ્યો તો તુ જીવન ત્યાગ કરતો રહીશ, મુઝાઇશ નહીં, નિર્ભય થઇશ

ભ્રમાભા, તને હિત કહુ છઉ

આ મારૂ છે એવા ભાવની વ્યાખ્યા પ્રાયે ન કર

આ તેનુ છે એમ માની ન બેમ

આ માટે આમ કરવુ છે એ ભવિષ્ય નિર્ણય ન કરી રાખ

આ માટે આમ ન થયુ હોત તો સુખ થાત એમ સ્મરણ ન કર

આટલુ આ પ્રમાણે હોય તો મારૂ એમ આગ્રહ ન કરી રાખ

આણે મારા પ્રતિ અનુચિત કર્યું એવુ સભારતા ન શીખ

આ મારા પ્રતિ ઉચિત કર્યું એવું માન્યું ન રાખ

આ મને અશુભ નિમિત્ત છે એવા વિકલ્પ ન કર

આ મને શુભ નિમિત્ત છે એવી દ્રઢતા માની ન બેસ

આ ન હોત તો હું બધાત નહીં એમ અચળ વ્યાખ્યા નહીં કરીશ

પૂર્વકર્મ બળવાન છે, માટે આ બધો પ્રસંગ મળી આવ્યો એવું એકાંતિક ગ્રહણ ન કરીશ નહીં

પુરૂષાર્થનો જય ન થયો એવી નિરાશા સ્મરીશ નહીં

બીજાના દોષે તને બંધન છે એમ માનીશ નહીં

તારે નિમિત્તે પણ બીજાને દોષ કરતો ભૂલાવ

તારે દોષે તને બાધક છે, એ મતની પહેલી શિક્ષા છે

તારો દોષ એટલો જ કે અન્યને પોતાનુ માનવુ, પોતે પોતાને ભૂલી જવુ

એ બધામા તારી લાગણી નથી, માટે જૂદે જૂદે સ્થળે તે સુખની કલ્પના કરી છે

હે મૂઢ ! એમ ન કર —

એ તને તે હિત કહ્યુ, અતરમા સુખ છે

જગતમા કોઈ એવુ પુસ્તક વા લેખ વા કોઈ એવો સાક્ષી ત્રાહિત તમને એમ નથી કહી શકતો, કે આ સુખનો માર્ગ છે વા તમારે આમ વર્તવુ વા સર્વને એકજ ક્રમે ઊગવુ એજ, સૂચવે છે કે ત્યાં કઈ પબળ વિચારણા રહી છે

એક ભોગી થવાનો બોધ કરે છે
એક યોગી થવાનો બોધ કરે છે
એ બેમાંથી કોને સમ્મત કરીશું ?
એને શા માટે બોધ કરે છે ?
બન્ને કોને બોધ કરે છે ?
કોના પ્રેરવાથી કરે છે ?
કોઇને કોઇનો અને કોઇને કોઇનો બોધ
કા લાગે છે ?
એના કારણો શુ છે ?
તેનો સાક્ષી કોણ છે ?
તમે શુ વાછો છો ?
તે ક્યાથી મળશે વા શામા છે ?
તે કોણ મેળવશે ?
ક્યા થઇને લાવશો ?
લાવવાનુ કોણ શીખવશે ?

વા ગીખ્યા ડીએ ?
શીખ્યા છો તો ક્યાથી શીખ્યા છો ?
જીવન નુ છે ?
જીન શુ છે ?
તમે શુ છો ?
તમારી ઈચ્છાપૂર્વક કા નથી થતુ ?
તે કેમ કરી શકશો ?
બાવતા પ્રિય છે કે નિગળાધતા પ્રિય છે ?
તે કયા કયા કેમ કેમ છે ?
એનો નિર્ણય કરો

અ તરમા સુખ છે બહારમા નથી
સત્ય કહુ છઉ

હે જીવ, ભૂલમા તને સત્ય કહુ છઉ
સુખ અ તરમા છે, તે બહાર શોધવાથી
નહીં મળે

અંતરનુ સુખ અંતરની સ્થિતિમા છે-સ્થિતિ થવા માટે બાહ્ય પદાર્થો સબંધીનુ આશ્ચર્ય ભૂલ

સ્થિતિ રહેવી બહુ વિકટ છે, નિમિત્તાધીન ફરી ફરી વૃત્તિ ચલિત થઈ જાય છે એનો દૃઢ ઉપયોગ રાખવો જોઇએ

એ ક્રમ યથાયોગ્ય ચલાવ્યો આવીશ તો તુ મુંઝાઇશ નહીં નિર્ભય થઇશ

હે જીવ, તુ ભૂલમા વખતે વખતે ઉપયોગ ચૂકી જઇને રંજન કરવામા, કોઇથી રંજન થવામા, વા મનની નિર્બળતાને લીધે અન્ય પાસે મંદ થઇ જાય છે, એ ભૂલ થાય છે તે ન કર

મુંબઈ ફા ૧૯૪૮

(૨૦)

વિશ્વાસથી વર્તિ, અન્યથા વર્તનારા આજે પસ્તાવો કરે છે

મુબઈ અસાડ વદ ૪ રવિ ૧૯૪૬

---

(૨૧)

(૧) અપુછતુ, યાચ્યા વગરનુ આ જગત તો જુઓ

(૨) દ્રષ્ટિ એવી સ્વચ્છ કરો કે જેમા સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ દોષ પણ દેખાઈ શકે, અને દેખાયાથી ક્ષય થઈ શકે

મુબઈ અસાડ વદ ૧૧ શનિ ૧૯૪૬

(૭૨)

સહજ પ્રકૃતિ

૧ પરહિત એજ નિજહિત સમજવુ, અને પરદુખ એ પોતાનુ દુખ સમજવુ
૨ સુખ દુખ એ બન્ને મનની કલ્પના છે
૩ ક્ષમા એજ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે
૪ સઘળા સાથે નમ્રભાવથી વર્તવુ એજ ખરૂ ભૂષણ છે
૫ શાંત સ્વભાવ એ જ સજ્જનતાનુ ખરૂ મૂળ છે
૬ ખરા સ્નેહીની ચાહના એ સજ્જનતાનુ ખાસ લક્ષણ છે
૭ દુર્જનનો ઓછો સહવાસ
૮ વિવેકબુદ્ધિથી સઘળુ આચરણ કરવુ

૯ દ્વેષાભાવ એ (દ્વેષ) વસ્તુ ઝેરરૂપ માનવી.
૧૦ ધર્મ કર્મમા વૃત્તિ રાખવી
૧૧ નીતિના આધાપર પગ ન મૂકવો
૧૨ જીતેંદ્રિય થવુ
૧૩ જ્ઞાનચર્ચા અને વિદ્યાવિલાસમા તથા શાસ્ત્રાધ્યયનમા ગુથાવુ
૧૪ ગભીરતા રાખવી
૧૫ સસારમા રહ્યા છતા ને નીતિથી ભોગવતા છતા, વિદેહી દશા રાખવી
૧૬ પરમાત્માની ભક્તિમા ગુથાવુ
૧૭ પરનિંદા એજ સબળ પાપ માનવુ
૧૮ દુર્જનતા ક્ષ્રી કાવવુ એજ હારવુ એમ માનવુ
૧૯ આત્મજ્ઞાન અને સજ્જનસગત રાખવા

સ વિ સ

(૭૩)

વચનાવળી

૧ જીવ પોતાને ભૂલી ગયો છે, અને તેથી
સત સુખનો તેને વિયોગ છે, એમ સર્વ
ધર્મ સમ્મત છે
૨ પોતાને ભૂલીગયારૂપ અજ્ઞાન જ્ઞાન મળવાથી
નાશ થાય છે, એમ નિઃશંક માનવુ
૩ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જ્ઞાની પાસેથી થાય છે, તે
સ્વાભાવિક સમજાય છે, છતા જીવ પોતા
અજ્ઞાન વિચ તો નથી અને લોકસંજ્ઞા
ના યોગથી અજ્ઞાનીનો આશ્રય છોડતો ન
એજ અનંતાનુબંધી કષાયનુ મૂળ છે
૪ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જેણે ઇચ્છી તેણે જ્ઞાની
ઇચ્છાએ વર્તવુ એમ જિનાગમાદિ

૧૦ પરિક્ષિત રાજાને શુકદેવજીએ એજ ઉપદેશ દીધો છે

૧૧ અનંતકાળ સુધી જીવ નિજછંદે ચાલી પરિશ્રમ કરે, તો પણ પોતે પોતાથી જ્ઞાન પામે નહીં, પરંતુ એક પળમાં જ્ઞાનીની આજ્ઞાનો આરાધક જ્ઞાન પામે

૧૨ શાસ્ત્રમાં કહેલી આજ્ઞાઓ પરોક્ષ છે અને તે જીવને યોગ્ય થવા માટે છે, મોક્ષ થવા માટે જ્ઞાનીની પ્રત્યક્ષ આજ્ઞા જોઈએ

૧૩ આ જ્ઞાન માર્ગની શ્રેણી કહી એ પામ્યા વિના બીજા માર્ગથી મોક્ષ નથી

૧૪ એ શુભ તત્વને જે આરાધે છે તે પ્રત્યક્ષ અમૃતને પામી અભય થાય છે ઇતિ શિવમ.

મુંબઈ મહા સુદ ૧૯૪૭

(૨૪)

પુરાણ પુરૂષને નમોનમઃ

આ લોક ત્રિવિધ તાપથી આકુળ-વ્યાકુળ છે ઝાઝવાના પાણીને લેવા દોડી તૃષા છીપાવવા ઇચ્છે છે એવો દીન છે અજ્ઞાનને લીધે સ્વરૂપનુ વિસ્મરણ થઇ જવાથી ભયંકર પરિભ્રમણ તેને પ્રાપ્ત થયુ છે સમયે સમયે અતુલ ખેદ, જ્વરાદિક રોગ, મરણાદિક ભય, વિયોગાદિક દુ ખને અનુભવે છે, એવી અશરણતાવાળા આ જગતને એક સત્પુરૂષજ શરણ છે, સત્પુરૂષની વાણી વિના કોઇએ તાપ અને તૃષા છેદી શકે નહીં એમ નિશ્ચય છે માટે ફરી ફરી તે સત્પુરૂષના ચરણનુ અમે ધ્યાન કરીએ છીએ

જગત કેવળ અશાતામય છે કોઈ પણ પ્રાણી અલ્પ પણ શાતા પામે છે, તે પણ સત્પુરુષનો અનુગ્રહ છે, કોઈ પણ પ્રકારના પુણ્ય વિના શાતાની પ્રાપ્તિ થતી નથી, અને એ પુણ્ય પણ સત્પુરુષના ઉપદેશ વિના કોઈએ જાણ્યું નથી, ઘણે કાળે ઉપદેશેલું તે પુણ્ય રૂઢીને આધીન થઈ પ્રવર્તે છે, તેથી તે ગ્રંથાદિકથી પ્રાપ્ત થયેલું લાગે છે, પણ એનું મૂળ એક સત્પુરુષજ છે, માટે અમે એમજ જાણીએ છીએ કે એક અંશ શાતાથી કરીને પૂર્ણ કામના સુધીની સર્વ સમાધિ તેનું સત્પુરુષજ કારણ છે, આટલી બધી સમર્થતા છતાં જેને કંઈ પણ તે સ્પૃહા નથી, ઉન્મત્તતા નથી, પોતાપણું નથી, ગર્વ નથી, ગારવ નથી, એવા આશ્ચર્યની પ્રતિમારૂપ સત્પુરુષને અમે ફરી ફરી નામરૂપે સ્મરીએ છીએ

ત્રિલોકના નાથ વશ થયા છે જેને એવા છતા પણ એવી કોઇ અટપટી દશાથી વર્તે છે કે જેનુ સામાન્ય મનુષ્યને ઓળખાણ થવુ દુર્લભ છે, એવા સત્પુરૂષને અમે ફરી ફરી સ્તવીએ છીએ

એક સમય પણ કેવળ અસંગપણાથી રહેવુ એ ત્રિલોકને વશ કરવા કરતા પણ વિકટ કાર્ય છે, તેવા અસંગપણાથી ત્રિકાળ જે રહ્યા છે, એવા સત્પુરૂષના અંતઃકરણ તે જોઈ અમે પરમાશ્ચર્ય પામી નમીએ છીએ

હે પરમાત્મા! અમે તો એમજ માનીએ છીએ કે આ કાળમા પણ જીવનો મોક્ષ હોય તેમ છતા જૈન ગ્રંથોમા ક્વચિત્ પ્રતિપાદન થયુ છે તે પ્રમાણે આ કાળે મોક્ષ ન હોય. તો આ ક્ષેત્રે એ પ્રતિપાદન તું રાખ,

અનન્ત મોક્ષ આપવા કરતા સત્પુરુષનોજ ચર
ણનુ ધ્યાન કરીએ અને તેને સમીપજ રહીએ
એવા યોગ આપ

હે પુરુષપુરાણ ! અમે તારામા અને
સત્પુરુષમા કઈ ભેદ હોય એમ સમજતા નથી,
તારા કરતા અમને તો સત્પુરુષજ વિશેષ લાગે
છે, કારણ કે તુ પણ તેને આધીનજ રહ્યો છે,
અને અમે સત્પુરુષને ઓળખ્યા વિના તને
ઓળખી શક્યા નહીં, એ જ તારૂ દુર્ઘટપણ
અમને સત્પુરુષ પ્રત્યે પ્રેમ ઉપજાવે છે કારણ
કે તુ વશ છતા પણ તેઓ ઉન્મત્ત નથી,
અને તારાથી પણ સરળ છે, માટે હવે તુ
કહે તેમ કરીએ

હે નાથ ! તારે ખોટુ ન લગાડવુ કે અમે
તારા કરતા પણ સત્પુરુષને વિશેષ સ્તવીએ

છીએ, જગત આખુ તને સ્તવે છે, તો પછી અમે એક તાગીસામા બેના રહીશુ તેમા તેમને ક્યા સ્તવનની આકાક્ષા છે, અનેક ક્યા તને ન્યૂનપણુ પણુ છે ?

(૨) જ્ઞાની પુરૂષો ત્રિકાળની વાત જાણતા છતા પ્રગટ કરતા નથી, એમ આપે પૂછ્યુ, તે સબધમા એમ જણાય છે કે ઈશ્વરી ઈચ્છાજ એવી છે કે અમૂક પારમાર્થિક વાત સિવાય જ્ઞાની બીજી ત્રિકાળિક વાત પ્રસિદ્ધ ન કરે, અને જ્ઞાનીની પણ અતર ઈચ્છા તેવીજ જણાય છે જેની કોઈપણ પ્રકારની આકાક્ષા નથી, એવા જ્ઞાની પુરૂષને કઈ કર્તવ્યરૂપ નહીં હોવાથી જે કઈ ઉદયમા આવે તેટલુજ કરે છે અમે તો કઈ તેવુ જ્ઞાન ધરાવતા નથી કે જેથી ત્રણે કાળ સર્વ પ્રકારે

જ્ઞાન અને અમને એવા જ્ઞાનનો કંઈ વિશેષ લક્ષ નથી, અમને તો વાસ્તવિક એવું જે સ્વરૂપ તની ભક્તિ અને અસંગતા એ પ્રિય છે એજ વિનાપન

મુબઈ ફાગણ શુદ ૪ શનિ ૧૯૪૭

(૨૫)

જીવ સ્વભાવે દોષિત છે, ત્યા પછી તેના દોષ ભણી જોવુ, એ અનુકંપાનો ત્યાગ કરવા જેવુ થાય છે અને મોટા પુરૂષો તેમ આચરવા ઇચ્છતા નથી કળિયુગમા અસત્સંગથી અને અણસમજણથી ભૂલ ભરેલો ન્મ્તે ન દોરાય એમ બનવુ બહુ મુશ્કેલ છે

મુંબઈ અસાડ વદ ૪ શનિ ૧૯૪૭

(૩૬)

જે જે પ્રકારે આત્માને ચિંતન કર્યો હોય તે તે પ્રકારે તે પ્રતિભાસે છે

વિષયાર્તપણાથી મૂઢતાને પામેલી વિચાર શક્તિવાળા જીવને આત્માનુ નિત્યપણુ ભાસતુ નથી, એમ ઘણુ કરીને દેખાય છે, તેમ થાય છે, તે યથાર્થ છે, કેમકે અનિત્ય એવા વિષયને વિષે આત્મબુદ્ધિ હોવાથી પોતાનુ પણુ અનિત્યપણુ ભાસે છે વિચારવાનને આત્મા વિચારવાન લાગે છે શૂન્યપણે ચિંતન કરનારને આત્મા શૂન્ય લાગે છે, અનિત્યપણે ચિંતન કરનારને અનિત્ય લાગે છે, નિત્યપણે ચિંતન કરનારને નિત્ય લાગે છે

રાળજ ભા સુ ૮ ૧૯૪૭

(૨૭)

હે પરમ કૃપાળુ દેવ! જન્મ, જરા, મરણાદિ સર્વ દુઃખોનો અત્યંત ક્ષય કરનારો એવો વીતરાગ પુરુષનો મૂળ માર્ગ આપ શ્રીમદે અનંત કૃપા કરી મને આપ્યો, તે અનંત ઉપકારનો પ્રતિઉપકાર વાળવા હું સર્વથા અસમર્થ છું, વળી આપ શ્રીમત કંઈ પણ લેવાને સર્વથા નિસ્પૃહ છો, જેથી હું મન, વચન, કાયાની એકાગ્રતાથી આપના ચરણારવિન્દમાં નમસ્કાર કરું છું આપની પરમભક્તિ અને વીતરાગ પુરુષના મૂળધર્મની ઉપાસના મારા હૃદયને વિષે ભવપર્યંત અખંડ જાગૃત રહો એટલું માગું છું તે સફળ થાઓ ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ

વિ. સં. ૧૯૪૮ આશ્વિન.

(૭૮)

મુમુક્ષુ જીવને આ કાળને વિષે સંસા
...ની પ્રતિકૂળ દશાઓ પ્રાપ્ત થવી તે તેને સંસા-
...થી તરવા બરાબર છે અનંતકાળથી અભ્યા
...સેલો એવો આ સંસાર સ્પષ્ટ વિચારવાનો
...વખત પ્રતિકૂળ પ્રસંગે વિશેષે હોય છે, એ
...વાત નિશ્ચય કરવા યોગ્ય છે

... પ્રતિકૂળ પ્રસંગ જો સમતાએ વેદવામાં
...આવે તો જીવને નિર્વાણ સમીપનું સાધન છે

વ્યવહારિક પ્રસંગોનું નિત્ય ચિત્રવિચિ-
...ત્રપણું છે માત્ર કલ્પનાએ તેમાં સુખ અને
...કલ્પનાએ દુઃખ એવી તેની સ્થિતિ છે અનુ
...કૂળ કલ્પનાએ તે અનુકૂળ ભાસે છે, અને
...જ્ઞાની પુરૂષોએ તે બેય કલ્પના કરવાની ના

બિ ॥ નયન પાવે નહીં, બિના નિયનકી બાત,
સવ સદ્ગુરૂકે ચરન, સો પાવે સાક્ષાત્ ૧
બુઝી ચહત જો પ્યાસકો હે બુઝનકી રીત
પાવ નહિ ગુરુગમ બિના, એહી અનાદિસ્થિત ૨
એહિ નહિ હે કલ્પના, એહિ નહીં વિભંગ,
કોય નર પંચમકાળમે, દેખી વસ્તુ અભંગ ૩
નહિ દે તુ ઉપદેશકુ, પ્રથમ લેહિ ઉપદેશ,
સબસે ન્યારા અગમ હે, વો જ્ઞાનીકા દેશ ૪
જપ, તપ, ઔર વ્રતાદિ સબ, તહા લગી ભ્રમરૂપ
જહા લગી નહિ, સતકી, પાઇ કૃપા અનૂપ ૫
પાયાકી એ બાત હે, નિજ છંદનકો છો'
પિછે લાગ સત્પુરૂષકે, તો સબ બંધન તોડ ૬

મુ અ ૧૯૪૭

અ ન્વ૬ય મશક્તિ નહિ, નહીં વિરહને તાપ,
થા અવભ તુજ પ્રેમની, નહિ તેનો પરિતાપ ૭
ભક્તિમાર્ગ પ્રવેશ નહિ, નહિ ભજન દઢ ધ્યાન,
સમજ નહીં નિજધર્મની, નહિ શુભ દેશે સ્થાન ૮
ાગદ્વેષ ક્ષયથી થયો, નહિ મર્યાદા ધર્મ,
તોય નહીં વ્યાકૂળતા, જુઓ પ્રભુ મુજ કર્મ ૯
સેવાને પ્રતિકૂળ જે, તે બધન નથી ત્યાગ,
દેહેંદ્રિય માને નહીં, કરે બાહ્ય પર રાગ ૧૦
તુજ વિયોગ સ્ફુરનો નથી, વચન નયન યમ નાહિ,
ક્ષાથી, તેમ ગૃહાદિક માહિ ૧૧
ત નહિ, સ્વધર્મ સચય નાહિ
ળપણે, અન્ય ધર્મની કાંઈ ૧૨
સાધન રહીત હુંય,
પણ, મુખ બતાવું શુય ? ૧૩

કરુણા-મૂર્તિ છો, દીનબંધુ દીનનાથ,
પાપી પરમ અનાથ છુ, ગ્રહો પ્રભુજી હાથ. ૧૪.
અનંત કાળથી આથડ્યો, વિના ભાન ભગવાન,
સેવ્યા નહિ ગુરૂ સંતને, મૂક્યુ નહિ અભિમાન. ૧૫.
સંત ચરણ આશ્રય વિના, સાધન કર્યા અનેક,
પાર ન તેથી પામીયો, ઉગ્યો ન અંશ વિવેક. ૧૬.
સહુ સાધન બંધન થયા, રહ્યો ન કોઈ ઉપાય,
સતસાધન સમજ્યો નહીં, ત્યાં બંધન શું જાય? ૧૭.
પ્રભુ પ્રભુ રઢ લાગી નહી, પડ્યો ન સદ્ગુરૂ પાય,
દીઠા નહિ નિજ દોષ તો, તરિયે કોણ ઉપાય? ૧૮.
અધમાધમ અધિકો પતિત, સકળ જગતમા હુંય,
એ નિશ્ચય આવ્યા વિના, સાધન કરશે શું ય! ૧૯.
પડી પડી તુજ પદપંકજે, ફરિફરિ માગુ એજ,
સદ્ગુરૂ સંત સ્વરૂપ તુજ, એ દૃઢતા કરિ દેજ. ૨૦.

રાળજ, ભા૦ શુદ ૮, ૧૯૪૭

(૨૦)

ૐ સત્

(તોટક છંદ)

યમ નીયમ સંજય આપ કિયો,
પુનિ ત્યાગ બિરાગ અથાગ લહ્યો,
વનવાસ લયો સુખ મૌન રયો,
દ્રઢ આસન પદ્મ લગાય દિયો ૧,
મનપૌન નિરોધ સ્વબોધ કિયો,
હઠજોગ પ્રયોગ સુ તાર ભયો,
જપ ભેદ જપે તપ ત્યૌંહિ તપે,
ઉરસેંહિ ઉદાસિ લહી સબપે, ૨
સબ શાસ્ત્રનકે નય ધારિ હિયે,
મતમંડન ખંડન ભેદ લિયે,
વહ સાધન બાર અનંત કિયો,
તદપી કછુ હાથ હજુ ન પર્યો, ૩

અબ કર્યો ન બિચારત હે મનને
કછુ ઔર રહા ઉન આધનને ?
બિન સદ્ગુરૂ કોય ન ભેદ લહે,
મુખ આગલ હૈ કહ બાત કહે ? ૪
કરૂના હમ પાવત હે તુમકી,
વહ બાત રહી સુગુરૂગમકી
પલમેં પ્રગટે મુખ આગલને,
જબ સદ્ગુરૂચર્ન સુપ્રેમ બને ૫
તનને, મનને, ધનમેં, સબને,
ગુરૂદેવહિ આન સ્વઆત્મ બને,
તબ કારજ સિદ્ધ બને અપનો,
રસ અમૃત પાવાહિ પ્રેમ ઘનો, ૬
વહ સત્ય સુધા દરશાવહિંગે,
ચતુરાગુલ હે દગને મિલહે,
રસ દેત નિરંજન તે પીવહી,
ગહિ જોગ જુગોજુગ સો જિવહી ૭

[redacted]

૫ પ્રેમ પ્રવાહ બઢે પ્રભુસે,
સબ આગમ ભેદસુ ઊર બસે,
વહ કેવલકો બિજ જ્ઞાનિ કહે,
નિજકો અનુભૌ બતલાઈ દિયે ૮.

રાળજ, ભા શુ ૮, ૧૯૪૭.

(૨૭)

૧ જડભાવે જડ પરિણમે, ચેતન ચેતન ભાવ,
કોઈ કોઈ પલટે નહીં, છોડી આપ સ્વભાવ ૧.
જડ તે જડ ત્રણ કાળમાં, ચેતન ચેતન તેમ,
પ્રગટ અનુભવરૂપ છે, સંશય તેમાં કેમ? ૨.
જો જડ છે ત્રણ કાળમાં, ચેતન ચેતન હોય,
બંધ મોક્ષ તો નહીં ઘટે, નિવૃત્તિ પ્રવૃત્તિ ન્હોય ૩
બંધ મોક્ષ સંયોગથી, જ્યાં લગ આત્મ અભાન,
પણ નહિ ત્યાગ સ્વભાવનો, ભાખે જિન ભગવાન ૪.

(૨૮)

જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાભળો
જો હોય પૂર્વ ભણેલ નવ પણ જીવને જાણ્યો નહીં
તો સર્વ તે અજ્ઞાન ભાખ્યુ, સાક્ષી છે આગમ અહીં
એ પૂર્વ સર્વ કહ્યા વિશેષે, જીવ કરવા નિર્મળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાભળો ૧
નહિ ગ્ર થમાહિ જ્ઞાન ભાખ્યુ, જ્ઞાન નહિ કવિ ચાતુરી,
નહિ મ ન ત ત્રો જ્ઞાન દાખ્યા, જ્ઞાન નહિ ભાષા ઠરી,
નહિ અન્ય સ્થાને જ્ઞાન ભાખ્યુ, જ્ઞાન જ્ઞાનીમા કળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાભળો ૨
આ જીવ ને આ દેહ એવો, ભેદ જો ભાસ્યો નહીં,
પચખાણ કીધા ત્યા સુધી, મોક્ષાર્થ તે ભાખ્યા નહીં,
એ પાચમે અગે કહ્યો, ઉપદેશ કેવળ નિર્મળો
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભ યો સાભળો ૩
કેવળ નહીં બ્રહ્મચર્યથી,

કેવળ નહીં સંયમ થકી, પણ જ્ઞાન કેવળથી કળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૪
શાસ્ત્રો વિશેષ સહિત પણ જો, જાણિયું નિજરૂપને
કાં તેહવો આશ્રય કરજો, ભાવથી સાચા મને,
તો જ્ઞાન તેને ભાખિયું, જો સમ્મતિ આદિ સ્થળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૫
આઠ સમિતિ જાણીએ જો, જ્ઞાનીના પરમાર્થથી,
તો જ્ઞાન ભાખ્યું તેહને, અનુસાર તે મોક્ષાર્થથી,
નિજ કલ્પનાથી કોટિ શાસ્ત્રો, માત્ર મનનો આમળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૬
ચાર વેદ પુરાણ આદિ, શાસ્ત્ર સૌ મિથ્યાત્વના,
શ્રીનંદિસૂત્રે ભાખિયા છે, ભેદ જ્યાં સિદ્ધાંતના,
પણ જ્ઞાનીને તે જ્ઞાન ભાખ્યાં, એજ ઠેકાણે ઠરો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૭
વ્રત નહીં પચખાણ નહીં, નહીં ત્યાગ વસ્તુ કોઈનો,

મહા પદ્મ તીર્થંકર થશે, શ્રેણિક ાંણ ગ જોઈ ટચો
છેવો અનતા

રાળજ, ભા ૧૯૪૭

(૨૯)

ૐ

૧ અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?
ક્યારે થઈશું બાહ્યાંતર નિર્ગ્રંથ જો ?
સર્વ સંબંધનું બંધન તિક્ષ્ણ છેદીને,
વિચરશું કવ મહત્પુરૂષને પંથ જો. અપૂર્વ.
૨ સર્વ ભાવથી ઔદાસીન્ય વૃત્તિ કરી,
માત્ર દેહ તે સંયમહેતુ હોય જો,
અન્ય કારણે અન્ય કશું કલ્પે નહીં,
દેહે પણ કિંચિત્ મૂર્છા નવ જોય જો. અપૂર્વ.
૩ દર્શનમોહ વ્યતીત થઈ ઉપજ્યો બોધ જે,
દેહ ભિન્ન કેવલ ચૈતન્યનું જ્ઞાન જો,

તેથી પ્રક્ષીણુ ચારિત્રમોહ વિલોકિયે,
વર્તે એવુ શુદ્ધસ્વરૂપનુ ધ્યાન જો અપૂર્વ
૪ આત્મસ્થિરતા ત્રણુ સક્ષિપ્ત યોગની,
મુખ્યપણે તો વર્તે દેહપર્યંત જો,
ઘોર પરિષહ કે ઉપસર્ગ ભયે કરી,
આવી શકે નહીં તે સ્થિરતાનો અંત જો અપૂર્વ
૫ સંયમના હેતુથી યોગપ્રવર્ત્તના,
સ્વરૂપલક્ષે જિનઆજ્ઞા આધીન જો,
તે પણ ક્ષણુ ક્ષણુ ઘટતી જાતી સ્થિતિમા,
અંતે થાયે નિજસ્વરૂપમા લીન જો અપૂર્વ
૬ પંચ વિષયમા રાગદ્વેષ વિરહિતતા,
પંચ પ્રમાદે ન મળે મનનો ક્ષોભ જો,
દ્રવ્ય ક્ષેત્રને કાળ ભાવ પ્રતિબંધ વણુ,
વિચરવુ ઉદયાધીન પણુ વીતલોભ જો અપૂર્વ
૭ ક્રોધ પ્રત્યે તો વર્ત્તે ક્રોધસ્વભાવતા.

માન પ્રત્યે તો દીનપણાનુ માન જો,
માયા પ્રત્યે માયા સાક્ષી ભાવની,
લોભ પ્રત્યે નહીં લોભ સમાન જો અપૂર્વ
૮ બહુ ઉપસર્ગકર્ત્તા પ્રત્યે પણ ક્રોધ નહીં,
વદે ચક્રિ તથાપિ ન મળે માન જો,
દેહ જાય પણ માયા થાય ન રોમમા,
લોભ નહીં છો પ્રબળ સિદ્ધિ નિદાન જો અપૂર્વ
૯ નગ્નભાવ, મુડભાવ સહ અસ્નાનતા,
અદત ધોવન આદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો,
કેશ, રોમ, નખ કે અગે શૃગાર નહીં,
દ્રવ્યભાવ સયમમય નિર્ગ્રંથ સિદ્ધ જો અપૂર્વ
૧૦ શત્રુ મિત્ર પ્રત્યે વર્ત્તે સમદર્શિતા,
માન અમાને વર્ત્તે તેજ સ્વભાવ જો,
જીવિત કે મરણે નહીં ન્યૂનાધિકતા,
ભવ મોક્ષે પણ શુદ્ધ વર્ત્તે સમભાવ જો અપૂર્વ

(૩૦)

ૐ

શ્રીસદ્‍ગુરૂચરણાય નમ

મૂળ મારગ સાભળો જિનનો રે,
કરી વૃત્તિ અખડ સન્મુખ, મૂળ૦
નોય પૂજાદિની જે કામના રે,
નોય વ્હાલુ અતર ભવદુખ મૂળ૦ ૧-
કરી જો જો વચનની તુલના રે,
જો જો શોધિને જિન સિદ્ધાત મૂળ૦
માત્ર કહેવુ પરમારથ હેતુથી રે,
કોઈ પામે મુમુક્ષુ વાત મૂળ૦ ૨-
જ્ઞાન,દર્શન,ચારિત્રની શુદ્ધતા રે,
એકપણે અને અવિરૂદ્ધ મૂળ૦
જિન મારગ તે પરમાર્થથી રે,
એમ કહ્યુ સિદ્ધાતે બુદ્ધ મૂળ૦ ૩-

લિંગ અને ભેદો જે વૃત્તના રે,
દ્રવ્ય દેશ કાળાદિ ભેદ મૂળ૦
પણ જ્ઞાનાદિની જે શુદ્ધતા રે,
તે તો ત્રણે કાળ અભેદ મૂળ૦ ૪.
હવે જ્ઞાન દર્શનાદિ શબ્દનો રે,
સંક્ષેપે સુણો પરમાર્થ મૂળ૦
તેને જોતા વિચારી વિશેષથી રે,
સમજાશે ઉત્તમ આત્માર્થ મૂળ૦ ૫
છે દેહાદિથી ભિન્ન આત્મા રે,
ઉપયોગી સદા અવિનાશ મૂળ૦
એમ જાણે સદ્‌ગુરૂ ઉપદેશથી રે,
કહ્યુ જ્ઞાન તેનુ નામ ખાસ મૂળ૦ ૬
જે જ્ઞાને કરીને જાણિયુ રે,
તેની વર્તે છે શુદ્ધ પ્રતીત મૂળ૦
કહ્યુ ભગવતે દર્શન તેહને રે,

તેનુ બીજુ નામ સમકીત મૂળ૦ ૭
જેમ આવી પ્રતીતિ જીવની રે,
જાણ્યો સર્વેથી ભિન્ન અસંગ મૂળ૦
તેવો સ્થિર સ્વભાવ તે ઉપજે રે,
નામ ચારિત્ર તે અણલિંગ મૂળ૦ ૮
તે ત્રણે અભેદ પરિણામવી રે,
જ્યારે વર્તે તે આત્મારૂપ મૂળ૦
તેહ મારગ જિનનો પામિયો રે,
કિંવા પામ્યો તે નિજ સ્વરૂપ મૂળ૦ ૯
એવા મૂળ જ્ઞાનાદિ પામવા રે,
અને જવા અનાદિ બંધ મૂળ૦
ઉપદેશ સદ્ગુરુનો પામવા રે,
ટાળી સ્વછંદ ને પ્રતિબંધ મૂળ૦ ૧૦
એમ દેવ જિનંદે ભાખિયુ રે,
મોક્ષ માર્ગનુ શુદ્ધ સ્વરૂપ મૂળ૦

જે ચેતન જડ ભાવો,
અવલોકના છે મુનીંદ્ર સર્વજ્ઞે,
તેવી અન્તર આસ્થા,
પ્રગટયે દર્શન કહ્યુ છે તત્વને ૩
સમ્યક પ્રમાણ પૂર્વક,
તે તે ભાવો જ્ઞાન વિષે ભાસે,
સમ્યગ્ જ્ઞાન કહ્યુ તે,
સ શય, વિભ્રમ, મોહ ત્યા નાસ્યે ૪
વિષયારભ નિવૃત્તિ,
રાગદ્વેષનો અભાવ જ્યા થાય,
સહિત સમ્યક્ દર્શન
શુદ્ધ ચરણુ ત્યા સમાધિ સદ્ઉપાય ૫
ત્રણે અભિન સ્વભાવે,
પરિણમી આત્મસ્વરૂપ જ્યા થાય
પૂર્ણ પરમપદ પ્રાપ્તિ,
નિશ્ચયથી ત્યા અનન્ય સુખદાય ૬

જીવ, અજીવ પદાર્થો,
પુણ્ય, પાપ આશ્રવ તથા બંધ,
સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ,
તત્ત્વ કહ્યા નવ પદાર્થ સંબંધ ૭
જીવ, અજીવ વિષે તે,
નવે તત્ત્વનો સમાવેશ થાય,
વસ્તુ વિચાર વિશેષે,
ભિન્ન પ્રબોધ્યા મહાન્ મુનિરાય ૮.

વા૦ કા ૧૯૫૩

(૩૭)

ધન્ય રે દીવસ આ અહો,
જાગી રે શાંતિ અપૂર્વ રે,
દશ વર્ષે રે ધારા ઉલ્લસી,
મટ્યો ઉદયકર્મનો ગર્વ રે, ધન્ય૦ ૧

ઓગણીસસે ને એકત્રીસે,
આવ્યો અપૂર્વ અનુસાર રે,
ઓગણીસસ ને બેતાલીને,
અદ્ભુત વૈરાગ્યધાર રે ધન્ય૦ ૨

ઓગણીસસે ને સુડતાલીસે,
સમકીત શુદ્ધ પ્રકાશ્યુ રે,
શ્રુત અનુભવ વધતી દશા
નિજ સ્વરૂપ અવભાસ્યુ રે ધન્ય૦

ત્યા આવ્યો રે ઉદય કારમો,
પરિગ્રહ કાર્ય પ્રપચ રે
જેમ જેમ તે હડસેલીએ,
તેમ વધે ને ઘટે એક રચ રે ધન્ય૦

વધતુ એમજ જ ચાલિયુ,
હવે દીસે ક્ષીણ કાઇ રે,
ક્રમે કરીને રે તે જશે,
એમ ભાસે મનમાહિ રે ધન્ય૦

(३३)

१ જડ ને ચૈતન્ય બન્ને દ્રવ્યનો સ્વભાવ ભિન્ન,
સુપ્રતીતપણે બન્ને જેને સમજાય છે,
સ્વરૂપ ચેતન નિજ, જડ છે, સબંધ માત્ર,
અથવા તે જ્ઞેય પણ પરદ્રવ્ય માંય છે,
એવો અનુભવનો પ્રકાશ ઉલ્લાસિત થયો,
જડથી ઉદાસી તેને આત્મવૃત્તિ થાય છે,
કાયાની વિસારી માયા, સ્વરૂપે સમાયા એવા,
નિર્ગ્રંથને પંથ ભવ અન્તનો ઉપાય છે

૨ દેહ જીવ એકરૂપે ભાસે છે અજ્ઞાન વડે,
ક્રિયાની પ્રવૃત્તિ પણ તેથી તેમ થાય છે,
જીવની ઉત્પત્તિ અને રોગ શોક દુ ખ મૃત્યુ,
દેહનો સ્વભાવ જીવ પદમાં જણાય છે,
એવો જે અનાદિ એકરૂપનો મિથ્યાત્વભાવ,
જ્ઞાનિના વચન વડે દૂર થઇ જાય છે,

ભાસે જડ ચૈતન્યનો પ્રગટ સ્વભાવ ભિન્ન,
બન્ને દ્રવ્ય નિજનિજ રૂપે સ્થિત થાય છે
મુ ડા વદ ૧૧, ૧૯૫૬

(૩૪)

સદ્ગુરૂના ઉપદેશથી, સમજે જિનનુ રૂપ,
તો તે પામે નિજદશા, જિન છે આત્મ સ્વરૂપ ૧
પામ્યા શુદ્ધ સ્વભાવને, છે જિન તેથી પૂજ્ય,
સમજો જિન સ્વભાવ તો, આત્મભાનનો ગુ જ્ય ૨
સ્વરૂપ સ્થિત ઇચ્છા રહિત, વિચરે પૂર્વ પ્રયોગ,
અપૂર્વવાણી પરમશ્રુત, સદ્ગુરૂ લક્ષણ યોગ્ય ૩
નડીઆદ, આ વદ ૭, ૧૯૫૨

(૩૫)

ૐ શ્રી જિનપરમાત્મને નમ

૧ ઇચ્છે છે જે જોગી જન, અનત સુખસ્વરૂપ,
મૂળ શુદ્ધ તે આત્મપદ, સયોગી જિનસ્વરૂપ ૧

આત્મસ્વભાવ અગમ્ય તે, અવલંબન આધાર,
જિનપદથી દર્શાવિયો, તેહ સ્વરૂપ પ્રકાર ૨
જિનપદ નિજપદ એકતા, ભેદ ભાવ નહીં કાંઈ,
લક્ષ થવાને તેહનો, કહ્યાં શાસ્ત્ર સુખદાઈ ૩
જિનપ્રવચન દુર્ગમ્યતા, થાકે અતિ મતિમાન,
અવલંબન શ્રી સદ્‌ગુરૂ, સુગમ અને સુખખાણુ ૪
ઉપાસના જિનચરણુની, અતિશય ભક્તિ સહીત,
મુનિજન સંગતિ રતિ અતિ, સંયમ યોગ ઘટીત ૫
ગુણુ પ્રમોદ અતિશય રહે, રહે અંતર્મુખ યોગ,
પ્રાપ્તિ શ્રી સદ્‌ગુરૂવડે, જિન દર્શન અનુયોગ ૬
પ્રવચન સમુદ્ર બિંદુમાં, ઉલટી આવે એમ,
પૂર્વ ચૌદની લબ્ધિનું, ઉદાહરણુ પણુ તેમ ૭
વિષય વિકાર સહીત જે, રહ્યા મતિના યોગ,
પરિણામની વિષમતા, તેને યોગ અયોગ ૮

મદ વિષય ને સરળતા, સહ આજ્ઞા સુવિચાર,
કરૂણા કોમળતાદિ ગુણ, પ્રથમ ભૂમિકા ધાર ૯
રોક્યા શબ્દાદિક વિષય, સયમ સાધન રાગ,
જગત ઇષ્ટ નહીં આત્મથી, મધ્ય પાત્ર મહાભાગ્ય ૧૦
નહીં તૃષ્ણા જીવ્યા તણી, મરણ યોગ નહીં ક્ષોભ,
મહા પાત્ર તે માર્ગના, પરમ યોગ જિત લોભ ૧૧

૨ આવ્યે બહુ સમ દેશમા, છાયા જાય સમાઇ,
આવ્યે તેમ સ્વભાવમા મન સ્વરૂપ પણ જાઇ ૧
ઉપજે મોહ વિકલ્પથી, સમસ્ત આ સસાર,
અતર્મુખ અવલોકતા, વિલય થતા નહીં વાર ૨

૩ સુખ ધામ અનત સુસત ચહિ,
દિન રાત્ર રહે તદ ધ્યાન મહિ
પરશાન્તિ અનત સુધામય જે,
પ્રણમુ પદ તે વરતે જય તે ૧

રાજકોટ ચૈ શુ ૯, ૧૯૫૭

(૩૯)

ॐ

આત્મસિદ્ધિ

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુ ખ અનત,
સમજાવ્યુ તે પદ નમુ, શ્રી સદ્‌ગુરૂ ભગવત '
વર્ત્તમાન આ કાળમા, મોક્ષમાર્ગ બહુ લોપ,
વિચારવા આત્માર્થિને, ભાખ્યો અત્ર અગોપ્ય '
કોઇ ક્રિયા–જડ થઇ રહ્યા, શુષ્કજ્ઞાનમા કોઈ,
માને મારગ મોક્ષનો, કરૂણા ઉપજે જોઈ
બાહ્ય ક્રિયામા રાચતા અ તર ભેદ ન કાઈ,
જ્ઞાનમાગ નિષેધતા, તેહ ક્રિયાજડ આઈ
બધ મોક્ષ છે કલ્પના, ભાખે વાણીમાહિ,
વર્તે મોહાવેશમા, શુષ્કજ્ઞાનિ તે આહિ
વૈરાગ્યાદિ સફળ તો, જો સહ આતમજ્ઞાન,
તેમજ આતમજ્ઞાનની, પ્રાપ્તિતણા નિદાન

ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમા, થાય ન તેને જ્ઞાન,
અટકે ત્યાગ વિરાગમા, તો ભૂલે નિજ ભાન ૭
જ્યા જ્યા જે જે યોગ્ય છે, તહા સમજવુ તેહ,
ત્યા ત્યા તે તે આચરે, આત્માર્થી જન એહ ૮
સેવે સદ્‌ગુરૂ ચરણને, ત્યાગી દઈ નિજપક્ષ,
પામે તે પરમાર્થને, નિજપદનો લે લક્ષ ૯
આત્મજ્ઞાન સમદર્શિતા, વિચરે ઉદય પ્રયોગ,
અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત, સદ્‌ગુરૂ લક્ષણ યોગ્ય ૧૦
પ્રત્યક્ષ સદ્‌ગુરૂ સમ નહીં, પરોક્ષ જિન ઉપકાર,
એવો લક્ષ થયા વિના, ઉગે ન આત્મવિચાર ૧૧
સદ્‌ગુરૂના ઉપદેશ વણ, સમજાય ન જિનરૂપ,
સમજ્યાવણ ઉપકાર શો ? સમજ્યે જિનસ્વરૂપ ૧૨
આત્માદિ અસ્તિત્વના, જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર,
પ્રત્યક્ષ સદ્‌ગુરૂયોગ નહીં, ત્યા આધાર સુપાત્ર ૧૩
અથવા સદ્‌ગુરૂએ કહ્યા, જે અવગાહન કાજ

તે તે નિત્ય વિચારવા, કરી મતાંતર ત્યાજ ૧૪.
રોકે જીવ સ્વચ્છંદ તો, પામે અવશ્ય મોક્ષ,
પામ્યા એમ અનંત છે ભાખ્યું જિન નિર્દોષ ૧૫.
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરૂ યોગથી, સ્વચ્છંદ તે રોકાય,
અન્ય ઉપાય કર્યા થકી, પ્રાયે બમણો થાય ૧૬
સ્વચ્છંદ મત આગ્રહ તજી, વર્ત્તે સદ્ગુરૂ લક્ષ,
સમકિત તેને ભાખિયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ ૧૭
માનાદિક શત્રુ મહા, નિજછંદે ન મરાય,
જાતા સદ્ગુરૂ શરણમાં, અલ્પ પ્રયાસે જાય ૧૮
જે સદ્ગુરૂ ઉપદેશથી, પામ્યો કેવળજ્ઞાન,
ગુરૂ રહ્યા છદ્મસ્થ પણ, વિનય કરે ભગવાન ૧૯
એવો માર્ગ વિનય તણો, ભાખ્યો શ્રી વીતરાગ
મૂળ હેતુ એ માર્ગનો, સમજે કોઈ સુભાગ્ય ૨૦
અસદ્ગુરૂ એ વિનયનો, લાભ લહે જો કાંઈ,
મહામોહિનીય કર્મથી, બુડે ભવજળ માંહિ ૨૧.

હોય મુમુક્ષુ જીવ તે, સમજે એહ વિચાર,
હોય મતાર્થિ જીવ તે, અવળો લે નિર્ધાર ૨૨
હોય મતાર્થિ તેહને, થાય ન આતમ લક્ષ,
તેહ મતાર્થિ લક્ષણો, અહીં કહ્યા નિર્પક્ષ ૨૩

મતાર્થિલક્ષણ

બાહ્યત્યાગ પણ જ્ઞાન નહિ, તે માને ગુરૂ સત્ય,
અથવા નિજકુળધર્મના, તે ગુરૂમાજ મમત્વ ૨૪
જે જિનદેહપ્રમાણ ને, સમવસરણાદિ સિદ્ધિ,
વર્ણન સમજે જિનનુ, રોકિ રહે નિજ બુદ્ધિ ૨૫
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરૂયોગમા, વર્ત્તે દૃષ્ટિ વિમુખ,
અસદ્ગુરૂને દ્દઢ કરે, નિજમાનાર્થે મુખ્ય ૨૬
દેવાદી ગતિ ભગમા, જે સમજે શ્રુતજ્ઞાન,
માને નિજમતવેષનો, આગ્રહ મુક્તિ નિદાન ૨૭
લહ્યુ સ્વરૂપ ન વૃત્તિનુ, ગ્રહ્યુ વ્રત અભિમાન,
ગ્રહે નહીં પરમાર્થને, લેવા લૌકિક માન ૨

અથવા નિશ્ચયનય ગ્રહે, માત્ર શબ્દની માંય,
લોપે સદ્‌વ્યવહારને, સાધન રહિત થાય ૨૯.
જ્ઞાનદશા પામે નહીં, સાધનદશા ન કાંઈ,
પામે તેનો સંગ જે, તે બુડે ભવમાંહિ ૩૦.
એ પણ જીવ મતાર્થમાં, નિજમાનાદી કાજ,
પામે નહિ પરમાર્થને, અનઅધિકારીમાંજ ૩૧.
નહિ કષાય ઉપશાંતતા, નહિ અંતર વૈરાગ્ય,
સરળપણું ન મધ્યસ્થતા, એ મતાર્થિ દુર્ભાગ્ય, ૩૨
લક્ષણ કહ્યાં મતાર્થિના, મતાર્થ જાવા કાજ,
હવે કહું આત્મર્થિના, આત્મ-અર્થ સુખસાજ ૩૩

આત્માર્થિ લક્ષણ

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપણું, તે સાચા ગુરૂ હોય,
બાકી કુળગુરૂ કલ્પના, આત્માર્થિ નહિ જોય ૩૪.
પ્રત્યક્ષ સદ્‌ગુરૂપ્રાપ્તિનો, ગણે પરમ ઉપકાર,
ત્રણે યોગ એકત્વથી, વર્ત્તે આજ્ઞાધાર ૩૫.

એક હોય ત્રણ કાળમા, પરમારથનો પથ,
પ્રેરે તે પરમાર્થને, તે વ્યવહાર સમત ૩૬
એમ વિચારી અતરે, શોધે સદ્ગુરૂ યોગ,
કામ એક આત્માર્થનુ, બીજો નહિ મનરોગ ૩૭
કષાયની ઉપશાતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,
ભવે ખેદ પ્રાણીદયા, ત્યા આત્માર્થ નિવાસ ૩૮
દશા ન એવી જ્યા સુધી, જીવ લહે નહિ જોગ્ય,
મોક્ષમાર્ગ પામે નહીં, મટે ન અતર રોગ ૩૯
આવે જ્યા એવી દશા, સદ્ગુરૂબોધ સુહાય,
તે બોધે સુવિચારણા, ત્યા પ્રગટે સુખદાય ૪૦
જ્યા પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યા પ્રગટે નિજજ્ઞાન,
જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ થઇ, પામે પદ નિર્વાણ ૪૧
ઉપજે તે સુવિચારણા, મોક્ષમાર્ગ સમજાય,
ગુરૂશિષ્ય સવાદથી, ભાખુ ષટ્પદ આહિ ૪૨.

ષટ્પદનામકથન

'આત્મા છે' 'તે નિત્ય છે' 'છે કર્તા નિજકર્મ',
'છે ભોક્તા' વળી 'મોક્ષ છે', 'મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ' ૪૩
ષટ્સ્થાનક સંક્ષેપમાં, ષટ્દર્શન પણ તેહ,
સમજાવવા પરમાર્થને, કહ્યાં જ્ઞાનીએ એહ ૪૪

(૧) શંકા–શિષ્ય ઉવાચ –

નથી દૃષ્ટિમાં આવતો, નથી જણાતું રૂપ,
બીજો પણ અનુભવ નહીં, તેથી ન જીવસ્વરૂપ ૪૫
અથવા દેહજ આતમા, અથવા ઇંદ્રિય પ્રાણ,
મિથ્યા જુદો માનવો, નહિ જૂદું એંધાણ ૪૬
વળી જો આત્મા હોય તો, જણાય તે નહિ કેમ?
જણાય જો તે હોય તો, ઘટ પટ આદી જેમ ૪૭
માટે છે નહિ આતમા, મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય,
એ અંતર શંકાતણો, સમજાવો સદુપાય ૪૮

(૧) સમાધાન– સદગુરૂ ઉવાચ:–

ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન,
પણ તે બન્ને ભિન્ન છે, પ્રગટ લક્ષણે ભાન ૪૯.
ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન,
પણ તે બન્ને ભિન્ન છે, જેમ અસિ ને મ્યાન ૫૦.
જે દ્રષ્ટા છે દૃષ્ટિનો, જે જાણે છે રૂપ,
અબાધ્ય અનુભવ જે રહે, તે છે જીવસ્વરૂપ ૫૧.
છે ઇંદ્રિય પ્રત્યેકને, નિજ નિજ વિષયનુ જ્ઞાન,
પાચ ઇંદ્રિના વિષયનુ, પણ આત્માને ભાન ૫૨.
દેહ ન જાણે તેહને, જાણે ન ઇંદ્રિય પ્રાણ,
આત્માની સત્તાવડે, તેહ પ્રવર્ત્તે જાણ ૫૩
સર્વ અવસ્થાને વિષે, ન્યારો સદા જણાય,
પ્રગટ રૂપ ચૈતન્યમય, એ એંધાણ સદાય ૫૪
ઘટ, પટ આદી જાણ તુ, તેથી તેને માન
જાણનાર તે માન નહિ, કહિયે કેવુ જ્ઞાન ? ૫૫

તેથી એમ જણાય છે, મળે ન મોક્ષ ઉપાય,
જીવાદી જાણ્યા તણો, શો ઉપકારજ થાય ? ૯૫
પાચે ઉત્તરથી થયુ, સમાધાન સર્વાંગ,
સમજુ મોક્ષ ઉપાય તો, ઉદય ઉદય સદ્ભાગ્ય ૯૬

(૬) સમાધાન-સદ્ગુરૂ ઉવાચ -

પાચે ઉત્તરની થઇ, આત્મા વિષે પ્રતીત,
થાશે મોક્ષોપાયની, સહજ પ્રતિત એ રીત ૯૭
કર્મભાવ અજ્ઞાન છે, મોક્ષભાવ નિજવાસ,
અધકાર અજ્ઞાન સમ, નાશે જ્ઞાનપ્રકાશ ૯૮
જે જે કારણ બધના, તેહ બધનો પથ,
તે કારણ છેદક દશા, મોક્ષપથ ભવ અત ૯૯
રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન એ, મુખ્ય કર્મની ગ્રથ,
થાય નિવૃત્તિ જેહથી, તેજ મોક્ષનો પથ ૧૦૦
આત્મા સત્ ચૈતન્યમય, સર્વાભાસ રહીત,
જેથી કેવલ પામિયે, મોક્ષપથ તે રીત ૧૦૧

કર્મ અનંત પ્રકારના, તેમાં મુખ્યે આઠ,
તેમાં મુખ્યે મોહનિય, હણાય તે કહું પાઠ ૧૦૨.
કર્મ મોહનિય ભેદ બે, દર્શન ચારિત્ર નામ,
હણે બોધ વીતરાગતા, અચૂક ઉપાય આમ ૧૦૩
કર્મબંધ ક્રોધાદિથી, હણે ક્ષમાદિક તેહ,
પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને, એમાં શો સંદેહ ? ૧૦૪
છોડી મત દર્શનતણો, આગ્રહ તેમ વિકલ્પ,
કહ્યો માર્ગ આ સાધશે, જન્મ તેહના અલ્પ ૧૦૫
ષટ્પદના ષટપ્રશ્ન તેં, પૂછ્યા કરી વિચાર,
તે પદની સર્વાંગતા, મોક્ષમાર્ગ નિર્ધાર ૧૦૬
જાતિ વેષનો ભેદ નહિ, કહ્યો માર્ગ જો હોય,
સાધે તે મુક્તિ લહે, એમાં ભેદ ન કોય ૧૦૭
કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,
ભવે ખેદ અંતર દયા, તે કહિયે જિજ્ઞાસ ૧૦૮.
તે જિજ્ઞાસુ જીવને, થાય સદ્ગુરૂ બોધ,

અહો! અહો! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર,
આ પામર પર પ્રભુ કર્યો, અહો! અહો! ઉપકાર ૧૨૪
શું પ્રભુચરણ કને ધરું, આત્માથી સૌ હીન,
તે તો પ્રભુએ આપીયો, વર્તું ચરણાધીન ૧૨૫
આ દેહાદી આજથી, વર્તો પ્રભુ આધીન,
દાસ, દાસ હું દાસ છું, તેહ પ્રભુનો દીન ૧૨૬
ષટ્ સ્થાનક સમજાવીને, ભિન્ન બતાવ્યો આપ,
મ્યાન થકી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ ૧૨૭

ઉપસંહાર

દર્શન ષટે શમાય છે, આ ષટ્ સ્થાનકમાંહિ,
વિચારતા વિસ્તારથી, સંશય રહે ન કાંઈ ૧૨૮
આત્મભ્રાંતિ સમ રોગ નહિ, સદ્ગુરુ વૈદ્ય સુજાણ,
ગુરૂઆજ્ઞા સમ પથ્ય નહિ, ઔષધ વિચાર ધ્યાન ૧૨૯
જો ઈચ્છો પરમાર્થ તો, કરો સત્ય પુરૂષાર્થ
ભવસ્થિતિ આદી નામ લઈ, છેદો નહિ આત્માર્થ ૧૩૦

નિશ્ચયવાણી સાભળી, સાધન તજવા નોય,
નિશ્ચય રાખી લક્ષમા, સાધન કરવા સોય ૧૩૧
નય નિશ્ચય એકાતથી, આમા નથી કહેલ,
એકાતે વ્યવહાર નહિ, બન્ને સાથ રહેલ ૧૩૨
ગ છમતની જે કલ્પના, તે નહિ સદ્વ્યવહાર,
ભાન નહીં નિજરૂપનુ, તે નિશ્ચય નહી સાર ૧૩૩
આગળ જ્ઞાની થઈ ગયા, વર્ત્તમાનમા હોય,
થાશે કાળ ભવિષ્યમા, માર્ગભેદ નહિ કોય ૧૩૪
સર્વ જીવ છે સિદ્ધસમ, જે સમજે તે થાય,
સદ્ગુરૂઆજ્ઞા જિનદશા, નિમિત્ત કારણ માય ૧૩૫
ઉપાદાનનુ નામ લઈ, એ જે તજે નિમિત્ત,
પામે નહિ સિદ્ધત્વને, રહે ભ્રાતિમા સ્થિત ૧૩૬
મુખથી જ્ઞાન કથે અને, અ તર છુટયો ન મોહ,
તે પામર પ્રાણી કરે, માત્ર જ્ઞાનીનો દ્રોહ ૧૩૭
દયા, શાતિ સમતા, ક્ષમા, સત્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય,

હોય મુમુક્ષુ વિષે, એહ સદાય સુજાગ્ય ૧૩૮-
મોહભાવ ક્ષય હોય જ્યાં, અથવા હોય પ્રશાંત,
તે કહિયે જ્ઞાનીદશા, બાકી કહિયે ભ્રાંત ૧૩૯
સકળ જગત તે એઠવત્ અથવા સ્વપ્નસમાન,
તે કહિયે જ્ઞાનીદશા, બાકી વાચાજ્ઞાન ૧૪૦
સ્થાનક પાંચ વિચારિને, છઠ્ઠે વર્તે જેહ,
પામે સ્થાનક પાંચમું, એમાં નહિ સંદેહ ૧૪૧
દેહ છતાં જેની દશા વર્તે દેહાતીત,
તે જ્ઞાનીના ચરણમાં, હો! વંદન અગણીત ૧૪૨
શ્રી નડિઆદ, આ વદ ૧ ગુરૂ ૧૯૫૦

(૪૯)

આત્મસિદ્ધિ અર્થ

૧ જે આત્મસ્વરૂપ સમજ્યા વિના ભૂતકાળે હું
અનંત દુખ પામ્યો, તે પદ જેણે સમજાવ્યું
એટલે ભવિષ્યકાળે ઉત્પન્ન થવાયોગ્ય એવા અનંત

દુખ પામત તે મૂળ જાણ્યું કેવા એવા શ્રી સદ્-
ગુરૂ ભગવાન્‌ને નમસ્કાર કરૂં છું

૨ આ વર્તમાનકાળમાં મોક્ષમાર્ગ ઘણો
લોપ થઈ ગયો છે, જે મોક્ષમાર્ગ આત્માર્થિને
વિચારવા માટે (ગુરૂશિષ્યના સંવાદરૂપે) અત્રે
પ્રગટ કહીએ છીએ

૩ કોઈ ક્રિયાનેજ વળગી રહ્યા છે, અને
કોઇ શુષ્ક જ્ઞાનનેજ વળગી રહ્યા છે, એમ મોક્ષ-
માગ માને છે, જે જોઈને દયા આવે છે

૪ બાહ્યક્રિયામાંજ માત્ર રાચી રહ્યા છે,
અંતર કંઈ ભેદાયું નથી, અને જ્ઞાન માર્ગને
નિષેધ્યા કરે છે, તે અહીં ક્રિયાજડ કહ્યા છે

૫ બંધ મોક્ષ માત્ર કલ્પના છે, એવા
નિશ્ચયવાક્ય માત્ર વાણીમાં બોલે છે, અને તથા-
રૂપ દશા થઈ નથી, મોહના પ્રભાવમાં વર્તે છે,

એ અહીં શુષ્કજ્ઞાની કહ્યા છે,

વૈરાગ્યત્યાગાદિ જો સાથે આત્મજ્ઞાન હોય તો સફળ છે, અર્થાત્ મોક્ષની પ્રાપ્તિના હેતુ છે, અને જ્યા આત્મજ્ઞાન ન હોય ત્યા પણ જો તે આત્મજ્ઞાનને અર્થે કરવામા આવતા હોય તો તે આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિના હેતુ છે

૭ જેના ચિત્તમા ત્યાગ અને વૈરાગ્ય આદિ સાધનો ઉત્પન્ન થયા ન હોય તેને જ્ઞાન ન થાય, અને જે ત્યાગ વિરાગમાજ અટકી રહી, આત્મજ્ઞાનની આકાક્ષા ન રાખે તે પોતાનુ ભાન ભૂલે, અર્થાત અજ્ઞાનપૂર્વક ત્યાગવૈરાગ્યાદિ હોવાથી તે પૂજાસ ત્કારાદિથી પરાભવ પામે, અને આત્માર્થ ચૂકી જાય

૮ જ્યા જ્યા જે જે યોગ્ય છે, ત્યા ત્યા

તે તે સમજે, અને ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે એ આત્માર્થી પુરુષના લક્ષણો છે

૯ પોતાના પક્ષને છોડી દઈ, જે સદ્ગુરૂના ચરણને સેવે તે પરમાર્થને પામે, અને આત્મ સ્વરૂપનો લક્ષ તેને થાય

૧૦ આત્મજ્ઞાનને વિષે જેમની સ્થિતિ છે, એટલે પરભાવની ઇચ્છાથી જે રહિત થયા છે, તથા શત્રુ, મિત્ર, હર્ષ, શોક નમસ્કાર તિરસ્કારાદિ ભાવપ્રત્યે જેને સમતા વર્ત્તે છે, માત્ર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલા એવા કર્મોના ઉદયને લીધે જેમની વિચરવાઆદિ ક્રિયા છે, અજ્ઞાની કરતા જેની વાણી પ્રત્યક્ષ જૂદી પડે છે, અને ષટ્દર્શનના તાત્પર્યને જાણે છે તે સદ્ગુરૂના ઉત્તમ લક્ષણો છે.

૧૧ જ્યાસુધી જીવને પૂર્વકાળે થઇ ગએલા એવા જિનની વાતપરજ લક્ષ રહ્યા કરે, અને તેનો ઉપકાર કહ્યા કરે, અને જેથી પ્રત્યક્ષ આત્મભ્રાંતિનુ સમાધાન થાય એવા સદ્ગુરૂનો સમાગમ પ્રાપ્ત થયો હોય તેમા પરોક્ષજિનોના વચન કરતા મોટો ઉપકાર સમાયો છે, તેમ જે ન જાણ તેને આત્મવિચાર ઉત્પન્ન ન થાય

૧૨ સદ્ગુરૂના ઉપદેશવિના જિનનુ સ્વરૂપ સમજાય નહીં, અને સ્વરૂપ સમજાયા વિના ઉપકાર શો થાય ? જો સદ્ગુરૂઉપદેશે જિનનુ સ્વરૂપ સમજે તો સમજનારનો આત્મા પરિણામે જિનની દશાને પામે

૧૩ જે જિનાગમાદિ આત્માના હોવાપણાના

તથા પરલોકાદિના હોવાપણાનો ઉપદેશ કરવાવાળા શાસ્ત્રો છે, તે પણ જ્યા પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુનો જોગ ન હોય ત્યા સુપાત્ર જીવને આધારરૂપ છે, પણ સદ્ગુરુ સમાન તે ભ્રાતિના છેદક ગણી ન શકાય

૧૪ અથવા જો સદ્ગુરુએ તે શાસ્ત્રો વિચારવાની આજ્ઞા દીધી હોય, તો તે શાસ્ત્રો મતાતર એટલે કુળધર્મને સાર્થક કરવાનો હેતુ આદિ ભ્રાતિ છોડીને માત્ર આત્માર્થે નિત્ય વિચારવા

૧૫ જીવ અનાદિ કાળથી પોતાના ડહાપણે અને પોતાની ઇચ્છાએ ચાલ્યો છે, એનુ નામ 'સ્વચ્છદ' છે જો તે સ્વચ્છદને રોકે તો જરૂર તે મોક્ષને પામે, અને એ રીતે ભૂતકાળે અનત જીવ મોક્ષ પામ્યા છે એમ રાગ, દ્વેષ અને અજ્ઞાન એમાનો એકકે દોષ જેને વિષે નથી એવા દોષ-રહિત વીતરાગે કહ્યુ છે

૧૬ પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુના યોગથી તે સ્વચ્છંદ રોકાય છે, બાકી પોતાની ઇચ્છાએ બીજા ઘણા ઉપાય કર્યા છતાં ઘણું કરીને તે બમણો થાય છે

૧૭ સ્વચ્છંદને તથા પોતાના મતના આગ્રહને તજીને જે સદ્ગુરુના લક્ષે ચાલે તેને પ્રત્યક્ષ કારણ ગણીને વીતરાગે 'સમકિત' કહ્યું છે

૧૮ માન, અને પૂજાસત્કારાદિનો લોભ એ આદિ મહાશત્રુ છે, તે પોતાના ડહાપણે ચાલતાં નાશ પામે નહીં, અને સદ્ગુરુના શરણમાં જતાં સહજ પ્રયત્નમાં જાય

૧૯ જે સદ્ગુરુના ઉપદેશથી કોઇ કેવળજ્ઞાનને પામ્યા, તે સદ્ગુરુ હજુ છદ્મસ્થ રહ્યા હોય, તોપણ જે કેવળજ્ઞાનને પામ્યા છે એવા તે કેવળી ભગવાન છદ્મસ્થ એવા પોતાના સદ્ગુરુની વૈયાવચ્ચ કરે

૨૦ એવો વિનયનો માર્ગ શ્રી જિને ઉપદેશ્યો છે એ માગનો મૂળહેતુ એટલે તેથી આત્માને શો ઉપકાર થાય છે તે કોઈક સુભાગ્ય એટલે સુલભબોધી અથવા આરાધક જીવ હોય તે સમજે

૨૧ આ વિનયમાર્ગ કહ્યો તેનો લાભ એટલે તે શિષ્યાદિની પાને કરાવવાની ઈચ્છા કરીને જે કોઇ પણ અસદ્ગુરૂ પોતાને વિષે સદ્ગુરૂપણુ સ્થાપે તો તે મહામોહિનીય કર્મ ઉપાર્જન કરીને ભવસમુદ્રમા બૂડે

૨૨ જે મોક્ષાર્થી જીવ હોય તે આ વિનયમાર્ગાદિનો વિચાર સમજે, અને જે મતાર્થી હોય તે તેનો અવળો નિર્ધાર લે, એટલે કા પોતે તેવો વિનય શિષ્યાદિ પાને કરાવે અથવા અસદ્ગુરૂને વિષે પોતે સદ્ગુરૂની ભ્રાંતિ રાખી આ વિનયમાર્ગનો ઉપયોગ કરે

૨૩ જે માતાની જીવ હોય તેને આત્મજ્ઞાનનો લક્ષ થાય નહીં, એવા મતાર્થી જીવે અહીં નિષ્પક્ષપાતે લગાડ્યો કહ્યા છે

૨૪ જેને માત્ર બાહ્યથી ત્યાગ દેખાય છે પણ આત્મજ્ઞાન નથી, અને ઉપલક્ષણથી અંતરત્યાગ નથી તેવા ગુરુને સાચા ગુરૂ માને અથવા તો પોતાના કુળધર્મના ગમે તેવા ગુરૂ હોય તોપણ તેમાંજ મમત્વ રાખે

૨૫ જે જિનના દેહાદિનું વર્ણન છે તેને જિનનું વર્ણન સમજે છે અને માત્ર પોતાના કુળધર્મના દેવ છે માટે માનાપણાના કલ્પિત રાગે સમવસરણાદિ મહાત્મ્ય કહ્યા કરે છે, અને તેમાં પોતાની બુદ્ધિને રોકી રાખે છે એટલે પરમાર્થ હેતુસ્વરૂપ એવું જિનનું જે અંતરંગસ્વરૂપ જાણવું યોગ્ય છે તે જાણતા નથી તથા તે જાણવા

યત્ન કરતા નથી અને માત્ર સમવસરણાદિમાજ જિનનુ સ્વરૂપ કહીને મતાર્થમા રહે છે,

૨૬ પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરૂનો ક્યાંક યોગ મળે તો દુરાગ્રહાદિછેદક તેની વાણી સાંભળીને તેનાથી અવળી રીતે ચાલે, અર્થાત્ તે હિતકારી વાણીને ગ્રહણ કરે નહીં અને પોતે ખરેખરો દૃઢ મુમુક્ષુ છે એવુ માન મુખ્યપણે મેળવવાને અર્થે અસદ્ગુરૂ સમીપ જઈને પોતે તેના પ્રત્યે પોતાનુ વિશેષ દૃઢપણુ જણાવે

૨૭ દેવ નારકાદિ ગતિના ભાગા આદિના સ્વરૂપ કોઈક વિશેષ પરમાર્થ હેતુથી કહ્યા છે તે હેતુને જાણ્યો નથી અને તે ભગજાળને શ્રુતજ્ઞાન સમજે છે તથા પોતાના મતનો, વેષનો આગ્રહ રાખવામા જ મુક્તિનો હેતુ માને છે

૨૮ વૃત્તિનુ સ્વરૂપ શુ ? તે પણ જે જાણતો

૮૨ ભાવકર્મ જીવને પોતાથી ભ્રાંતિ છે, માટે તે ચેતનરૂપ છે, અને તે ભ્રાંતિને અનુયાયી થઈ જીવવીર્ય સ્ફુરાયમાન થાય છે, તેથી જડ એવા દ્રવ્યકર્મની વર્ગણા તે ગ્રહણ કરે છે

૮૩ ઝેર અને અમૃત પોતે જાણતા નથી કે અમારે આ જીવને ફળ આપવુ છે, તોપણ જે જીવ ખાય છે, તેને તે ફળ થાય છે, એમ શુભાશુભ કર્મ આ જીવને આ ફળ આપવુ છે એમ જાણતા નથી તોપણ ગ્રહણ કરનાર જીવ, ઝેર અમૃતના પરિણામની રીતે ફળ પામે છે

૮૪ એક રાંક છે, અને એક રાજા છે, એ આદિ શબ્દથી નીચપણુ, ઉચપણુ, કુરૂપપણુ, સુરૂપપણુ, એમ ઘણુ વિચિત્રપણુ છે, અને એવો જે ભેદ રહે છે તે-સર્વ સમાનતા નથી-તેજ

शुभाशुभ कर्मनुं भोक्तापणुं छे एम सिद्ध करे छे; केमके कारण विना कार्यनी उत्पत्ति थती नथी –

८५ फळदाता ईश्वरनी एमा कई जरूर नथी झेर अने अमृतनी रीते शुभाशुभ कर्म स्वभावे परिणमे छे, अने नि सत्व थयेथी झेर अने अमृत फळ देता जेम निवृत्त थाय छे, तेम शुभाशुभ कर्मने भोगववाथी ते नि सत्व थये निवृत्त थाय छे

८६ उत्कृष्ट शुभ अध्यवसाय ते उत्कृष्ट शुभगति छे, अने उत्कृष्ट अशुभ अध्यवसाय ते उत्कृष्ट अशुभगति छे, शुभाशुभ अध्यवसाय मिश्रगति छे; अने ते जीवपरिणाम तेज मुख्यपणे ते-

ગતિ છે તથાપિ વિશેષ શુભ દ્રવ્યનું ઉર્ધ્વગમન, વિશેષ અશુભ દ્રવ્યનું અધોગમન, શુભાશુભની મધ્યસ્થિતિ, એમ દ્રવ્યનો વિશેષ સ્વભાવ છે અને તે આદિ હેતુથી તે તે ભોગ્યસ્થાનક હોવા યોગ્ય છે હે શિષ્ય! જડ ચેતનના સ્વભાવ સંયોગાદિ સૂક્ષ્મસ્વરૂપનો અત્રે ઘણો વિચાર શમાય છે; માટે આ વાત ગહન છે તો પણ તેને સાવ સંક્ષેપમાં કહી છે

૮૭ કર્તા ભોક્તા જીવ હો, પણ તેથી તેનો મોક્ષ થવા યોગ્ય નથી, કેમકે અનંત કાળ થયો તોપણ કર્મ કરવારૂપી દોષ હજુ તેને વિષે વર્ત્ત-માનજ છે

૮૮ શુભ કર્મ કરે તો તેથી દેવાદિ ગતિમાં તેનું શુભ ફળ ભોગવે, અને અશુભ કર્મ કરે

તો નરકાદિ ગતિને વિષે તેનુ અશુભ ફળ ભોગવે, પણ જીવ કર્મ રહિત કોઈ સ્થળે હોય નહીં

૮૯ જેમ શુભાશુભ કર્મપદ તે જીવના કરવાથી તે થતા જાણ્યા, અને તેથી તેનુ ભોક્તાપણુ જાણ્યુ, તેમ નહીં કરવાથી અથવા તે કર્મનિવૃત્તિ કરવાથી તેમ નિવૃત્તિ પણ થવા યોગ્ય છે, માટે નિવૃત્તિનુ પણ સફળપણુ છે, અર્થાત્ જેમ તે શુભાશુભ કર્મ અફળ જતા નથી, તેમ તેની નિવૃત્તિ પણ અફળ જવાયોગ્ય નથી, માટે તે નિવૃત્તિરૂપ મોક્ષ છે એમ હે વિચક્ષણ ! તુ વિચાર

૯૦ કર્મસહિત અનતકાળ વીત્યો તે તે શુભાશુભ કર્મપ્રત્યેની જીવની આસક્તિને લીધે વીત્યો, પણ તેના પર ઉદાસીન થવાથી તે કર્મફળ છેદાય, અને તેથી મોક્ષસ્વભાવ પ્રગટ થાય

૯૧ દેહાદિ સયોગનો અનુક્રમે વિયોગ તો થયા કરે છે, પણ તે પાછો ગ્રહવુ ન થાય તે રીતે વિયોગ કરવામા આવે તો સિદ્ધસ્વરૂપ મોક્ષસ્વભાવ પ્રગટે અને શાશ્વતપદે અનત આત્માનદ ભોગવાય

૯૨ મોક્ષપદ કદાપિ હોય તોપણ તે પ્રાપ્ત થવાનો કોઈ અવિરોધ એટલે યથાતથ્ય પ્રતીત થાય એવો ઉપાય જણાતો નથી, કેમકે અનત કાળના કર્મો છે તે આવા અલ્પાયુષ્યવાળા મનુષ્યદેહથી કેમ છેદ્યા જાય ?

૯૩ અથવા કદાપિ મનુષ્યદેહના અલ્પાયુષ્ય વગેરેની શકા છોડી દઈએ, તોપણ મત અને દર્શન ઘણા છે, અને તે મોક્ષના અનેક ઉપાયો કહે છે અર્થાત કોઈ કઈ કહે છે, અને કોઈ કઈ કહે છે, તેમા કિયો મત સાચો એ વિવેક બની શકે એવો

૯૪ બ્રાહ્મણાદિ કઈ જાતિમા મોક્ષ છે, અથવા કયા વેષમા મોક્ષ છે, એનો નિશ્ચય પણ ન બની શકે એવો છે, કેમકે તેવા ઘણા ભેદો છે, અને એ દોષે પણ મોક્ષનો ઉપાય પ્રાપ્ત થવાયોગ્ય દેખાતો નથી

૯૫ તેથી એમ જણાય છે કે મોક્ષનો ઉપાય પ્રાપ્ત થઈ શકે એવુ નથી, માટે જીવાદિનુ સ્વરૂપ જાણવાથી પણ શુ ઉપકાર થાય ? અર્થાત્ જે પદને અર્થે જાણવા જોઈએ તે પદનો ઉપાય પ્રાપ્ત થવો અશક્ય દેખાય છે

૯૬ આપે પાચે ઉત્તર કહ્યા તેથી સર્વાગ એટલે બધી રીતે મારી શકાનુ સમાધાન થયુ છે, પણ જો મોક્ષનો ઉપાય સમજુ તો સદ્ભાગ્યનો ઉદય ઉદય થાય (અત્ર 'ઉદય' 'ઉદય' બે વાર શબ્દ છે તે પાચ ઉત્તરના સમાધાનથી થયેલી મોક્ષની જિજ્ઞાસાનુ તિવ્રપણુ દર્શાવે છે)

૯૭ પાચે ઉત્તરની તારા આત્માને વિષે પ્રતીતિ થઇ છે, તો મોક્ષના ઉપાયની પણ એજ રીતે તને સહજમા પ્રતીતિ થશે અત્રે 'થશે' અને 'સહજ' એ બે શબ્દ સદ્ગુરૂએ કહ્યા છે તે જેને પાચ પદની શકા નિવૃત્ત થઇ છે તેને મોક્ષોપાય સમજવો કઇ મ્હોટા નથી એમ દર્શાવવા તથા શિષ્યનુ વિશેષ જિજ્ઞાસુપણું જાણી અવશ્ય તેને મોક્ષોપાય પરિણમશે એમ ભાનવાથી (તે વચન) કહ્યા છે, એમ સદ્ગુરૂના વચનનો આશય છે

૯૮ કર્મભાવ છે તે જીવનુ અજ્ઞાન છે અને મોક્ષભાવ છે તે જીવના પોતાના સ્વરૂપને વિષે સ્થિતિ થવી તે છે અજ્ઞાનનો સ્વભાવ અધકાર જેવો છે તેથી જેમ પ્રકાશ થતા ઘણા કાળનો અધકાર છતા નાશ પામે છે, તેમ જ્ઞાનપ્રકાશ થતા અજ્ઞાન પણ નાશ પામે છે

९९ जे जे कारणो कर्मबंधना छे, ते ते कर्मबंधनो मार्ग छे, अने ते ते कारणोने छेदे एवी जे दशा छे ते मोक्षनो मार्ग छे, भवनो अंत छे

१०० राग, द्वेष, अने अज्ञान एनुं एकत्व ए कर्मनी मुख्य गांठ छे, अर्थात् ए विना कर्मनो बंध न थाय, तेनी जेथी निवृत्ति थाय तेज मोक्षनो मार्ग छे

१०१ 'सत्' एटले 'अविनाशी' अने 'चैतन्यमय' एटले 'सर्वभावने प्रकाशवारूप स्वभावमय' 'अन्य सर्व विभाव अने देहादि संयोगना आभासथी रहित एवो,' 'केवळ' एटले 'शुद्ध आत्मा' पामिये, तेम प्रवर्त्ताय ते मोक्षमार्ग छे

१०२ कर्म अनंत प्रकारना छे, पण तेना मुख्य ज्ञानावरणादि आठ प्रकार थाय छे तेमा

પણ મુખ્ય મોહનીયકર્મ છે તે મોહનીયકર્મ હણાય તેનો પાઠ કહું છું

૧૦૩ તે મોહનીયકર્મ બે ભેદે છે,–એક દર્શનમોહનીય' એટલે 'પરમાર્થને વિષે અપરમાર્થબુદ્ધિ અને અપરમાર્થને વિષે પરમાર્થબુદ્ધિ રૂપ,' બીજી 'ચારિત્રમોહનીય' 'તથારૂપ પરમાર્થને પરમાર્થ જાણીને આત્મસ્વભાવમા જે સ્થિરતા થાય, તે સ્થિરતાને રોધક એવા પૂર્વસંસ્કારરૂપ કષાય અને નોકષાય' તે ચારિત્રમોહનીય

દર્શનમોહનીયને આત્મબોધ, અને ચારિત્રમોહનીયને વીતરાગપણું નાશ કરે છે આમ તેના અચૂક ઉપાય છે કેમકે મિથ્યાબોધ તે દર્શનમોહનીય છે, તેનો પ્રતિપક્ષ સત્યાત્મબોધ છે; અને ચારિત્રમોહનીય રાગાદિક પરિણામરૂપ છે, તેનો પ્રતિપક્ષ વીતરાગભાવ છે એટલે અંધકાર

જેમ પ્રકાશ થવાથી નાશ પામે છે,-તે તેનો અચૂક ઉપાય છે- તેમ બોધ અને વીતરાગતા અનુક્રમે દર્શનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીયરૂપ અંધકાર ટાળવામાં પ્રકાશસ્વરૂપ છે, માટે તે તેનો અચૂક ઉપાય છે

૧૦૪ ક્રોધાદિ ભાવથી કર્મબંધ થાય છે, અને ક્ષમાદિક ભાવથી તે હણાય છે, અર્થાત્ ક્ષમા રાખવાથી ક્રોધ રોકી શકાય છે, સરળતાથી માયા રોકી શકાય છે, સંતોષથી લોભ રોકી શકાય છે, એમ રતિ અરતિ આદિના પ્રતિપક્ષથી તે તે દોષો રોકી શકાય છે, તે જ કર્મબંધનો નિરોધ છે, અને તે જ તેની નિવૃત્તિ છે વળી સર્વને આ વાતનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ છે, અથવા સર્વને પ્રત્યક્ષ અનુભવ થઈ શકે એવું છે ક્રોધાદિ રોક્યા રોકાય છે, અને જે કર્મબંધન રોકે છે,

તે અકર્મદશાનો માર્ગ છે એ માગ પરલોકે નહીં, પણ અત્રે અનુભવમા આવે છે, તો એમા સદેહ શો કરવો ?

૧૦૫ આ મારો મત છે, માટે મારે વળગીજ રહેવુ, અથવા આ મારૂ દર્શન છે, માટે ગમે તેમ મારે તે સિદ્ધ કરવુ એવો આગ્રહ અથવા એવા વિકલ્પને છોડીને આ જે માર્ગ કહ્યા છે, તે સાધશે તેના અ પ જન્મ જાણવા અહીં 'જન્મ' શબ્દ બહુવચનમા વાપર્યો છે, તે એટલુજ દર્શાવવાને કે ક્વચિત્ તે અધૂરા રહ્યા તેથી અથવા જઘન્ય કે મધ્યમ પરિણામની ધારાથી આ ધન થયા હોય તેથી સર્વ કર્મ ક્ષય થઈ ન શકવાથી બીજો જન્મ થવાનો સભવ છે, પણ તે બહુ નહીં, બહુજ અલ્પ, "સમકિત આવ્યા પછી જો વમે નહીં, તો ઘણામા ઘણા પદર

ભવ થાય, એમ જિને કહ્યુ છે," અને " જે ઉત્કૃષ્ટપણે આરાધે તેને તે ભવે પણ મોક્ષ થાય," અત્રે તે વાતનો વિરોધ નથી

૧૦૬ હે શિષ્ય ! તે છ પદના છ પ્રશ્નો વિચાર કરીને પૂછયા છે, અને તે પદની સર્વાગતામા મોક્ષ માર્ગ છે, એમ નિશ્ચય કર અર્થાત્ એમાનુ કોઇ પણ પદ એકાતે કે અવિચારથી ઉત્થાપતા મોક્ષમાર્ગ સિદ્ધ થતો નથી

૧૦૭ જે મોક્ષનો માર્ગ કહ્યો તે હોય તો ગમે તે જાતિ કે વેષથી મોક્ષ થાય, એમા કઈ ભેદ નથી જે સાધે તે મુક્તિપદ પામે, અને તે મોક્ષમા પણ બીજા કશા પ્રકારનો ઉચનીચત્વાદિ ભેદ નથી અથવા આ વચન કહ્યા તેમા બીજો કઈ ભેદ એટલે ફેર નથી

૧૦૮ ક્રોધાદિ કષાય જેના પાતળા પડયા

મત્વપણુ વર્ત્તે છે, તે આત્મતા જો આત્મમાજ મનાય, અને તે દેહાધ્યાસ એટલે દેહમા આત્મ બુદ્ધિ તથા આત્મામા દેહબુદ્ધિ છે તે છૂટે, તો તુ કર્મનો કર્ત્તા પણ નથી, અને ભોક્તા પણ નથી, અને એજ ધર્મનો મર્મ છે

૧૧૮ એજ ધર્મથી મોક્ષ છે, અને તુજ મોક્ષસ્વરૂપ છો, અર્થાત શુદ્ધ આત્મપદ એજ મોક્ષ છે તુ અનત જ્ઞાન દર્શન તથા અ યાબાધ સુખસ્વરૂપ છો

૧૧૭ તુ દેહાદિક સર્વ પદાર્થથી જુદો છે, કોઇમા આત્મદ્રવ્ય ભળતુ નથી, કોઇ તેમા ભળતુ નથી, દ્રવ્યે દ્રવ્ય પરમાર્થથી સદાય ભિન્ન છે, માટે તુ શુદ્ધ છો, બોધસ્વરૂપ છો, ચતન્ય પ્રદેશાત્મક છો, સ્વયજ્યોતિ છો એટલે કોઇ પણ તને પ્રકાશતુ નથી, સ્વભાવેજ તુ પ્રકાશસ્વ-

રૂપ છે, અને અવ્યાબાધ સુખનું ધામ છે, બીજું કેટલું કહીએ ? અથવા ઘણું શું કહેવું ? ટુંકામાં એટલું જ કહીએ છીએ, જો વિચાર કર તો તે પદને પામીશ

૧૧૮ સર્વે જ્ઞાનીઓનો નિશ્ચય અત્રે આવીને શમાય છે, એમ કહીને સદ્‌ગુરૂ મૌનતા ધરીને સહજસમાધિમાં સ્થિત થયા, અર્થાત્ વાણીયોગની અપ્રવૃત્તિ કરી

૧૧૯ શિષ્યને સદ્‌ગુરૂના ઉપદેશથી અપૂર્વ એટલે પૂર્વે કોઈ દિવસ નહીં આવેલું એવું ભાન આવ્યું અને તેને પોતાનું સ્વરૂપ પોતાને વિષે યથાતથ્ય ભાસ્યું, અને દેહાત્મબુદ્ધિરૂપ અજ્ઞાન દૂર થયું

૧૨૦ પોતાનું સ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ, અજર, અમર, અવિનાશી અને દેહથી સ્પષ્ટ જુદું ભાસ્યું

તરવાર જુદી કાઢીને બતાવીએ તેમ, સ્પષ્ટ જુદો બતાવ્યો, આપે મપાઇ શકે નહીં એવો ઉપકાર કર્યો

૧૨૮ છએ દર્શન આ છ સ્થાન મા સમાય છે વિશેષ કરીને વિચારવાથી કોઈ પણ પ્રકારનો સંશય રહે નહીં

૧૨૯ આત્માને પોતાના સ્વરૂપનું ભાન નહીં એવો બીજો કોઈ રોગ નથી સદ્ગુરૂ જેવા તેના કોઇ સાચા અથવા નિપુણ વૈદ્ય નથી, સદ્ગુરૂ આજ્ઞાએ ચાલવા સમાન બીજું કોઇ પથ્ય નથી, અને વિચાર તથા નિદિધ્યાસન જેવું કોઇ તેનું ઔષધ નથી

૧૩૦ જો પરમાર્થને ઇચ્છતા હો તો સાચો પુરુષાર્થ કરો, અને ભવસ્થિતિ આદિનું નામ લઈને આત્માર્થને છેદો નહીં

રૂપ છે, તે નિશ્ચય સારભૂત નથી

૧૩૪ ભૂતકાળમા જે જ્ઞાનીપુરુષો થઈ ગયા છે, વર્તમાનકાળમા જે છે, અને ભવિષ્યકાળમા થશે, તેને કોઈને માર્ગનો ભેદ નથી, અર્થાત્ પરમાર્થે તે સૌનો એક માર્ગ છે, અને તેને પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય વ્યવહાર પણ તેજ પરમાર્થ-સાધરૂપે દેશ કાળાદિને લીધે ભેદ કહ્યો હોય છતા એક ફળ ઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી તેમા પણ પરમાર્થે ભેદ નથી

૧૩૫ સર્વ જીવને વિષે સિદ્ધ સમાન સત્તા છે, પણ તે તો જે સમજે તેને પ્રગટ થાય તે પ્રગટ થવામા સદ્‌ગુરુની આજ્ઞાથી પ્રવર્તવુ, તથા સદ્‌ગુરુએ ઉપદેશેલી એવી જિનદશાનો વિચાર કરવો, તે બેય નિમિત્ત કારણ છે

૧૩૬ સદ્‌ગુરુઆજ્ઞા આદિ તે આત્મસાધનના

નિમિત્ત કારણ છે, અને આત્માના જ્ઞાન દર્શનાદિ ઉપાદાન કારણ છે, એમ શાસ્ત્રમા કહ્યુ છે, તેથી ઉપાદાનનુ નામ લઈ જે કોઈ તે નિમિત્તને તજશે તે સિદ્ધપણાને નહીં પામે અને ભ્રાંતિમા વર્ત્યા કરશે, કેમકે સાચા નિમિત્તના નિષેધાર્થે તે ઉપાદાનની વ્યાખ્યા શાસ્ત્રમા કહી નથી, પણ ઉપાદાન અજાગ્રત રાખવાથી તારૂ સાચા નિમિત્ત મળ્યા છતા કામ નહિ થાય, માટે સાચા નિમિત્ત મળ્યે તે નિમિત્તને અવલબીને ઉપાદાન સન્મુખ કરવુ, અને પુરૂષાર્થરહિત ન થવુ, એવો શાસ્ત્રકારે કહેલી તે વ્યાખ્યાનો પરમાર્થ છે

૧૩૭ મુખથી નિશ્ચયમુખ્ય વચનો કહે છે, પણ અતરથી પોતાનેજ મોહ છૂટયો નથી, એવા પામર પ્રાણી માત્ર જ્ઞાની કહેવરાવવાની કામનાએ સાચા જ્ઞાની પુરૂષનો દ્રોહ કરે છે

૧૩૮, દયા, શાંતિ, નમતા, ક્ષમા, સત્ય, ત્યાગ અને વૈરાગ્ય એ ગુણો મુમુક્ષુના ઘટમાં સદાય સુતા ય એટલે જાગૃત હોય, અર્થાત્ એ ગુણાવિના તો મુમુક્ષુપણુ પણ ન હોય

૧૩૯, મોહભાવનો જ્યા ક્ષય થયો હોય, અથવા જ્યા મોહદશા બહુ ક્ષીણ થઈ હોય ત્યા જ્ઞાની ની દશા કહીએ, અને બાકી તો જેણે પોતામા જ્ઞાન મા ની લીધુ છે, તેને ભ્રાંતિ કહીએ

૧૪૦ સમસ્ત જગત્ જેણે એઠ જેવુ જાણ્યુ છે અથવા સ્વપ્ન જેવુ જગત જેને જ્ઞાનમા વર્ત્તે છે તે જ્ઞાનીની દશા છે, બાકી માત્ર વાચાજ્ઞાન એટલે કહેવા માત્ર જ્ઞાન છે

૧૪૧ પાચે સ્થાનકને વિચારીને જે છઠ્ઠ સ્થાનકે વર્ત્તે, એટલે તે મોક્ષના જે ઉપાય કહ્યા છે તેમા પ્રવર્ત્તે તે પાચમુ સ્થાનક એટલે મોક્ષપદ તેને પામે

૧૪૨ પૂર્વપ્રારબ્ધ યોગથી જેને દેહ વર્ત્તે છે પણ તે દેહથી અતીત એટલે દેહાદિની કલ્પના-રહિત આત્મામય જેની દશા વર્ત્તે છે, તે જ્ઞાની-પુરુષના ચરણકમળમાં અગણિત વાર વંદન હો !

શ્રી સદ્‌ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ.

(૫૦)

મોહમયીથી જેની અમોહપણે સ્થિતિ છે, એવા શ્રી ના યથા૦

" મનને લઈને આ બધું છે " એવો જે અત્યાર સુધીનો થયેલો નિર્ણય લખ્યો તે સામાન્ય પ્રકારે તો યથાતથ્ય છે તથાપિ 'મન,' 'તેને લઈને,' અને 'આ બધું૦,' અને 'તેનો નિર્ણય,' એવા જે ચાર ભાગ એ વાક્યના થાય છે, તે ઘણા કાળના બોધે જેમ છે તેમ

સમજાય એમ જાણીએ છીએ, જેને તે સમજાય છે, તેને મન વશ વર્તે છે, વર્તે છે, એ વાત નિશ્ચયરૂપ છે, તથાપિ ન વર્તતું હોય તો પણ તે આત્મસ્વરૂપને વિષેજ વર્તે છે એ મન વશ થવાનો ઉત્તર ઉપર લખ્યો છે, તે સર્વથી મુખ્ય એવો લખ્યો છે જે વાક્ય લખવામાં આવ્યા છે તે ઘણા પ્રકારે વિચારવાને યોગ્ય છે

મહાત્માનો દેહ બે કારણને લઈને વિદ્યમાનપણે વર્તે છે. પ્રારબ્ધ કર્મ ભોગવવાને અર્થે, જીવોના કલ્યાણને અર્થે, તથાપિ એ બન્નેમા તે ઉદાસપણે ઉદય આવેની વર્તનાએ વર્તે છે, એમ જાણીએ છીએ

ધ્યાન, જપ, તપ, ક્રિયા, માત્ર એ સર્વ થકી અમે જણાવેલુ કોઈ વાક્ય જો પરમ ફળનુ કારણ ધારતા હો તો, પાછળથી બુદ્ધિ લોકસંજ્ઞા

શાસ્ત્રમર્યાદા પર ન જતી હોય તો, જાય તો તે ભ્રાંતિવડે ગઈ છે એમ ધારતા હો તો, તે વાક્યને ઘણા પ્રકારની ધીરજવડે વિચારવા ધારતા હો તો, લખવાને ઇચ્છા થાય છે

હજી આથી વિશેષપણે નિશ્ચયને વિષે ધારણા કરવાને લખવુ અગત્ય જેવુ લાગે છે, તથાપિ ચિત્ત અવકાશરૂપે વર્તતુ નથી એટલે જે લખ્યુ છે તે પ્રબળપણે માનશો

(૨)

સર્વ પ્રકારે ઉપાધિયોગ તો નિવૃત્ત કરવા યોગ્ય છે, તથાપિ જો તે ઉપાધિયોગ સત્સગાદિકને અર્થેજ ઇચ્છવામા આવતો હોય, તેમજ પાછી ચિત્ત સ્થિતિ સભવપણે રહેતી હોય તો તે ઉપાધિયોગમા પ્રવર્તવુ તે શ્રેયસ્કર છે

મુબઈ, વૈશાખ વદ ૧૪ બુધ

(૫૧)

ચિત્તમા તમે પરમાર્થની ઈચ્છા રાખો છો એમ છે, તથાપિ તે પરમાર્થની પ્રાપ્તિને અત્યત પણે બાધ કરવાવાળા એવા જે દોષ તે પ્રત્યે-અજ્ઞાન, ક્રોધ, માનાદિના કારણથી ઉદાસ થઈ શકતા નથી અથવા તેની અમુક વળગણમા રૂચિ વહે છે, તે પરમાર્થને બાધ કરવાના કારણ જાણી અવશ્ય સર્પના વિષની પેઠે ત્યાગવા યોગ્ય છે કોઈનો દોષ જોવો ઘટતો નથી સર્વ પ્રકારે જીવના દોષનો જ વિચાર કરવો ઘટે એવી ભાવના અત્યતપણે દઢ કરવા યોગ્ય છે, જગત્ દૃષ્ટિએ કલ્યાણ અસભવિત જાણી આ કહેલી વાત ધ્યાનમા લેવા જોગ છે એ વિચાર રાખવો

મુંબઈ, ચૈત્ર વ૦ ૭ ૧૯૪૯

(૫૨)

૧ શ્રી સદ્ગુરૂદેવના અનુગ્રહથી અત્ર સમાધિ છે

૨ એકાંતમા અવગાહવાને અર્થે આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર આ જોડે મોકલ્યુ છે તે હાલ શ્રી ૦૦૦એ અવગાહવા યોગ્ય છે

૩ જિનાગમ વિચારવાની શ્રી ૦૦૦ અથવા શ્રી ૦૦૦૦૦૦ની ઇચ્છા હોય તો આચારાગ, સૂયગડાગ, દશવૈકાલિક, ઉત્તરા'યયન અને પ્રશ્નવ્યાકરણ વિચારવા યોગ્ય છે

૪ આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર શ્રી ૦૦૦૦૦૦એ આગળ પર અવગાહવુ વધારે હિતકારી જાણી હાલ શ્રી ૦૦૦ને માત્ર અવગાહવાનુ લખ્યુ છે, તો પણ જો શ્રી ૦૦૦૦૦૦ની વિશેષ આકાક્ષા હાલ રહે તો પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષ જેવો [illegible]

પરમોપકાર કર્યો નથી એવો અખંડ નિશ્ચય આત્મામાં લાવી અને આ દેહના ભવિષ્ય જીવનમાં પણ તે અખંડ નિશ્ચય છોડું તો મેં આત્માર્થ ત્યાગ્યો અને ખરા ઉપકારીના ઉપકારને ઓળખવાનો દોષ કર્યો એમ જ જાણીશ અને આત્માને સત્પુરુષનો નિત્ય આજ્ઞાંકિત રહેવામાંજ કલ્યાણ છે એવો, ભિન્નભાવ રહિત લોક સંબંધી બીજા પ્રકારની સર્વ કલ્પના છોડીને, નિશ્ચય વર્તાવીને, શ્રી ૦૦૦મુનિના સહચારીપણામાં એ ગ્રંથ અવગાહવામાં હાલ પણ અડચણ નથી. ઘણી શંકાઓનું સમાધાન થવા યોગ્ય છે

(૭)

સત્પુરુષની આજ્ઞામાં વર્તવાનો જેનો દૃઢ નિશ્ચય વર્તે છે અને જે તે નિશ્ચયને આરાધે છે તેને જ જ્ઞાન સમ્યક્પરિણામી થાય છે, એ

વાત આત્માર્થી જીવે અનશ્ય લક્ષમા રાખવા યોગ્ય છે અમે જે આ વચન લખ્યા છે તેના સર્વ જ્ઞાનીપુરૂષો સાક્ષી છે

બીજા (મુનિયોને) પણ જે જે પ્રકારે વૈરાગ્ય, ઉપશમ, અને વિવેકની વૃદ્ધિ થાય તે તે પ્રકારે શ્રી ૦૦૦ તથા શ્રી ૦૦૦૦૦૦એ યથા શક્તિ સ ભળાવવુ તથા પ્રવર્તાવવુ ઘટે છે, તેમજ અન્ય જીવો પણ આત્માર્થ સન્મુખ થાય, અને જ્ઞાનીપુરૂષની આજ્ઞાના નિશ્ચયને પામે તથા વિરક્ત પરિણામને પામે, રસાદિની લુબ્ધતા મોળી પાડે એ આદિ પ્રકારે એક આત્માર્થે ઉપદેશ કર્તવ્ય છે

(૩)

અનતવાર દેહને અર્થે આત્મા ગાળ્યો છે, જે દેહ આત્માને અર્થે ગળાશે તે દેહે આત્માર્

વિચાર પામવા યોગ્ય જાણી સર્વ દેહાર્થની કલ્પના છોડી દઈ એક માત્ર આત્માર્થમાંજ તેનો ઉપયોગ કરવો એવો મુમુક્ષુ જીવને અવશ્ય નિશ્ચય જોઈએ

શ્રી સહજાત્મસ્વરૂપ

નડિયાદ, આસો વદી ૧૦, શનિ ૧૯૫૨

(૫૩)

ક્ષમાપના.

હે ભગવન્! હું બહુ ભૂલી ગયો, મેં તમારા અમૂલ્ય વચનને લક્ષમાં લીધા નહીં મેં તમારા કહેલા અનુપમ તત્ત્વનો વિચાર કર્યો નહીં મેં તમારા પ્રણીત કરેલા ઉત્તમ શીલને સેવ્યું નહીં તમારા કહેલા દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા મેં ઓળખ્યા નહીં હે ભગવન્! હું ભૂલ્યો, આથ

કર્યા-રઝળ્યો અને અનંત સંસારની વિટંબનામાં પડ્યો છઉં હું પાપી છઉં, હું બહુ મદોન્મત્ત અને કર્મરજથી કરીને મલિન છઉં હે પરમાત્મા! તમારા કહેલા તત્ત્વ વિના મારો મોક્ષ નથી હું નિરંતર પ્રપંચમાં પડ્યો છઉં અજ્ઞાનથી અંધ થયો છઉં, મારામાં વિવેકશક્તિ નથી અને હું મૂઢ છઉં, હું નિરાશ્રિત છઉં, અનાથ છઉં નિરાગી પરમાત્મા! હવે હું તમારૂં, તમારા ધર્મનું અને તમારા મુનિનું શરણ ગ્રહું છઉં મારા અપરાધ ક્ષય થઈ હું તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઉં એ મારી અભિલાષા છે આગળ કરેલા પાપનો હું હવે પશ્ચાત્તાપ કરૂં છઉં જેમ જેમ હું સૂક્ષ્મ વિચારથી ઉંડો ઉતરૂં છઉં તેમ તેમ તમારા તત્ત્વના ચમત્કારો મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ કરે છે તમે નિરાગી, નિર્વિ-

સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ, સહજાનંદી, અનંતજ્ઞાની, અનંતદર્શી, અને ત્રૈલોકયપ્રકાશક છો હુ માત્ર મારા હિતને અર્થે તમારી સાક્ષીએ ક્ષમા ચાહુ છઉં એક પળ પણ તમારા કહેલા તત્ત્વની શંકા ન થાય, તમારા કહેલા રસ્તામા અહોરાત હુ રહું, એજ મારી આકાંક્ષા અને વૃત્તિ થાઓ ! હે સર્વજ્ઞ ભગવન્ ! તમને હુ વિશેષ શુ કહુ ! તમારાથી કઇ અજાણ્યુ નથી માત્ર પશ્ચાત્તાપથી હુ કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઇચ્છુ છઉં

ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ

વિ સ ૧૯૪૧

સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ, સહજાનંદી, અનંતજ્ઞાની, અન
તદર્શી, અને ત્રૈલોક્યપ્રકાશક છો હુ માત્ર મારા
હિતને અર્થે તમારી સાક્ષીએ ક્ષમા ચાહુ છઉં
એક પળ પણ તમારા કહેલા તત્ત્વની શકા ન
થાય, તમારા કહેલા રસ્તામા અહોરાત્ર હુ રહું,
એજ મારી આકાક્ષા અને વૃત્તિ થાઓ ! હે
સર્વજ્ઞ ભગવન્ ! તમને હુ વિશેષ શુ કહુ ?
તમારાથી કઇ અજાણ્યુ નથી માત્ર પશ્ચાત્તાપથી
હુ કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઇચ્છુ છઉં
ૐ શાતિ. શાતિ શાતિ

વિ સ ૧૯૪૧
